

N:o 4.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående förvaltningen af kronans jordbruksdomäner samt inrättande af en för dessa egendomar och statens skogar gemensam domänstyrelse; gifven Stockholms slott den 23 december 1881.

I underdånig skrifvelse den 21 maj 1880 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel har Riksdagen, med framhållande af vigten att snarast möjligt utbyta de för förvaltningen af statens domäner vidtagna provisoriska anordningar emot definitiva förvaltningsformer, uttalat den förhoppning, att nådig framställning i dylikt syfte snart måtte blifva att emotse.

Sedan i anledning häraf förslag till domänförvaltningens ordnande blifvit i finansdepartementet, med biträde af särskildt tillkallade personer, upprättadt, och öfver detta förslag yttranden inhemtats från Kongl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län äfvensom från kammarkollegium och skogsstyrelsen, har Kongl. Maj:t förehaft detta ärende till pröfning; och vill, med åberopande af bilagda protokoll öfver finansärenden, härmed föreslå Riksdagen:

att för inrättande af en för statens jordbruksdomäner och skogar gemensam *domänstyrelse*, i hvilken den nuvarande skogsstyrelsen bör uppgå, samt med godkännande af ej mindre det förslag till stat för nämnda styrelse än de villkor och förbehåll för åtnjutande af deri upptagna löneförmåner, det åberopade protokollet innehåller, bevilja ett anslag å *ordinarie stat* af 95,000 kronor;

att, för ordnande af *den lokala domänförvaltningen* i enlighet med de samma protokoll angifna grunder, å *extra stat* för år 1883 anvisa:

Bih. till Riksd. Prot. 1882. 1 Saml. 1 Afd. 4 Häft.

till aflöning åt domänintendenter och uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna 60,000 kronor; samt

till resekostnader ett *förslagsanslag* af 20,000 kronor;

att för förvaltningen af kronans domäner antaga de grunder, det omförmälda statsrådsprotokollet i sådant afseende upptager;

samt *att* i sammanhang härmed medgifva:

dels att de i fråga om utarrendering och förvaltning af kronans domäner erforderliga bestämmelser, hvilka icke förekomma i de nyssberörda grunderna för förvaltningen, må få af Kongl. Maj:t meddelas,

dels att, der under första ordnandet af den nya förvaltningen de nu föreslagna grunderna för utarrenderingen icke kunna utföras, hittills gällande former för arrendeupplåtelsen måtte få tillämpas.

De till förevarande ärende hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

O. R. Themptander.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 december 1881.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Statsministern Grefve POSSE,
Hans Excellens, Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre
HOCHSCHILD,
Statsråden: LOVÉN,
Friherre VON OTTER,
TAUBE,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
RICHERT,
THEMPTANDER.

Med erinran att, sedan Riksdagen i underdånig skrifvelse den 21 maj 1880 framhållit vigten af att de år 1877 vidtagna provisoriska anordningarne för förvaltningen af statens utarrenderade fastigheter blefve, så fort ske kunde, utbytta mot definitiva förvaltningsformer, och uttalat sin förhoppning, att nådig framställning i dylikt syfte snart måtte blifva att motse, förslag till domänförvaltningens ordnande nästlidna år blifvit med biträde af särskildt tillkallade personer i finansdepartementet uppgjordt, öfver hvilket förslag yttranden sedermera inhemtats från så väl Kongl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län, som kammarkollegium och skogsstyrelsen, hemställde föredragande departementschefen, statsrådet Themptander, att Kongl. Maj:t nu måtte taga berörda förslag under öfvervägande, samt föredrog samt-

liga till detta ärende hörande handlingar äfvensom, i de delar som med förevarande fråga egde sammanhang, det underdåniga förslag, skogsstyrelsen afgifvit i och för 1883 års statsreglering, hvarefter departementschefen anförde:

*Grunder för
domänernas
förvaltning.*

“Af de *“grunder för förvaltningen af kronans domäner“*, med hvilka det ifrågavarande förslaget inledes, hafva, såsom naturligt, de 6:te och 7:de punkterna, hvilka beröra sjelfva sättet eller formen för egendomarnes upplåtande, i främsta rummet ådragit sig de hörda myndigheternas uppmärksamhet, och har mot de i dessa punkter innefattade bestämmelser hufvudsakligen anmärkts, att desamma icke lemnade tillräckligt skydd för en befarad öferspekulation å kronans arrenden med dess vanliga följder, oförmåga hos arrendatorerne att fullgöra sina förbindelser samt den arrenderade jordens vanvård och försämring. Beträffande sättet att förekomma dylika missförhållanden hafva emellertid åsigterna visat sig synnerligen skiljaktiga.

Några få bland Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hafva förordat de bestämmelser rörande arrendeupplåtelsen, hvilka föreslogos af domänkomitén i dess utlåtande den 19 maj 1876 och i hufvudsakligen oförändradt skick inflöto i den kongl. propositionen till 1877 års Riksdag. Andra befallningshafvande hafva, med eller utan fasthållande af dubbla arrendevärden och städja, uttalat sig för optionsrättens återinförande, vare sig i dess gamla form, eller, enligt förslag af en befallningshafvande, sålunda att arrendator, som i väsentlig mån förbättrat den arrenderade egendomen, skulle vid arrendetidens utgång få öfvertaga egendomen på nytt arrende mot erläggande af den gamla arrendeafgiften, förhöjd med vissa procent, eller, på sätt en annan befallningshafvande ifrågasatt, genom tillerkännande af rätt åt afgående arrendator, som å egendomen gjort större förbättringar, att fortfarande under flere eller färre år innehafva egendomen mot det förut erlagda arrendet. En befallningshafvande har ansett erforderliga garantier för den utarrenderade egendomens ändamålsenliga behandling kunna säkrast beredas genom den i propositionen till 1877 års Riksdag föreslagna rättigheten för afgående arrendator att under vissa förhållanden få uppbära andel af det belopp, hvarmed arrendet vid egendomens förnyade utarrendering blifvit förhöjdt, under det att andra velat finna dylika garantier i arrendetidens utsträckning utöfver nu stadgade 20 år, eller i medgifvande för den förvaltande myndigheten att, då större odlingsföretag ansåges böra å egendomen företagas, bestämman en derefter lämpad, längre arrendetid. Slutligen hafva bland de befallningshafvande, hvilka i öfrigt yttrat sig för eller lemnat det föreliggande förslaget utan anmärkning, några tillstyrkt bibehållande af vare sig dubbla arrendevärden och städja eller ensam städja, i hvilken senare hemställa äfven kammarkollegium instämt.

Af de skäl, som dels i det förevarande förslaget och dels i kammar-

kollegii deröfver afgifna utlåtande blifvit anförda, synes det mig icke böra ifrågasättas, att i den proposition, som nu kan varda af Eders Kongl. Maj:t till Riksdagen aflåten, ånyo upptaga de, med domänkomiténs förslag hufvudsakligen öfverensstämmande utarrenderingsformer, som den nådiga propositionen 1877 innehöll, eller att söka återställa optionsrätten i någon sådan form, att rättigheten till arrendets operande skulle inträda innan arrendet varit föremål för allmän täflan. Icke heller torde, sedan numera alla arrenden för kronans fastigheter blifvit bestämda att utgöras i penningar, kunna anses lämpligt att stadga en allmännare utsträckning af arrendetiden utöfver de 20 år, hvartill densamma, med hänsyn till penningevärdets fallande och fastighetsvärdets fortgående stegring, blifvit genom nådiga kungörelsen den 12 juli 1860 inskränkt.

Det synes mig då, för att bereda kronan trygghet för den utarrenderade egendomens ändamålsenliga skötsel, knappast kunna väljas andra utvägar än dem, som i det nu föredragna förslaget blifvit angifna, eller, å ena sidan, fastställandet af lämpliga begränsningar i afseende på jordens begagnande och noggrant öfvervakande af så väl dessa föreskrifters behöriga tillämpning som arrendatorernes förhållande i öfrigt, samt, å den andra sidan, beredandet af utsigt för arrendator att, på sätt förslagets 21:sta punkt innehåller, erhålla godtgörelse för nedlagda kostnader å egendomen, af hvilka han under arrendetiden ej hinner draga tillbörlig fördel, likasom att, då han väl skött egendomen, få öfvertaga densamma på nytt arrende, derest han är villig att derför erlägga den vid offentlig täflan erbjudna högsta arrendefgiften. Sammanställda med hvarandra torde dessa bestämmelser blifva för det ifrågavarande ändamålet någorlunda tillfyllestgörande.

Det är också icke ur den synpunkten, att erforderligt skydd för den utarrenderade egendomen icke blifvit beredt, som den väsentligaste anmärkningen synes kunna göras mot det föreliggande förslaget. Snarare torde detsamma lemna rum för anmärkning i så måtto, att genom den åt afgående arrendator medgifna rätt, att *efter* arrendets utbudande under vissa villkor anmäla sig till arrendets öfvertagande, en måhända nog stark hämsko blifvit lagd på arrendespekulationen. Med kännedom likväl om den begärlighet, hvarmed kronans arrenden i allmänhet eftersträfvats, anser jag en minskad spekulation å dem knappast vara att befara, och om äfven af nu anford anledning någon minskning i denna spekulation verkligen skulle inträffa, lär en derpå grundad invändning mot förslaget icke få tillmätas synnerlig betydelse, då man beaktar, att förslaget såsom villkor för den åt arrendator inrymda modifierade optionsrätten uppställer, att den afgift, hvartill det nya arrendet må af honom öfvertagas, icke får understiga det vid arrendeuppskattningen egendomen åsatta arrendevärde, och att, om detta värde, såsom antagligt är med de bestämmelser för arrendeuppskattningen, förslaget inne-

håller, varder med möjligaste tillförlitlighet utrönt, det icke med fog kan sägas, att någon förlust för kronan uppstår derigenom att arrendet icke uppböras utöfver nämnda värde.

Lika med de inom finansdepartementet förordnade komiterade, hvilka utarbetat det nu anmälda förslaget, anser jag de dubbla arrendevärderna böra bortfalla, och med desse komiterade, likasom med den äldre domänkomitén, delar jag äfven den åsigt, att städjan, såsom egnad att beröfva arrendatorerne nödigt förlagskapital och att derjemte från tillträde till kronans arrenden utestänga en större del af landets jordbruksidkande befolkning, icke är en för arrendeuppbörden lämplig form.

Jag hemställer alltså, att de hufvudgrunder, komiterades förslag innehåller i afseende på utarrenderingen, måtte i den blifvande propositionen få oförändrade upptagas.

Sedan jag uttalat min åsigt i denna del, torde Eders Kongl. Maj:t tillåta mig att, följande ordningen mellan de särskilda punkterna af de föreslagna förvaltningsgrunderna, framställa de anmärkningar mot vissa delar deraf, hvartill jag i de hörda myndigheternas yttranden eller eljest kan finna anledning. Härvid anser jag mig likväl kunna förbigå sådana mot förslaget gjorda anmärkningar, hvilka synas mig antingen vara af ringa betydelse eller afse meddelandet af bestämmelser, som rätteligen torde hafva sin plats, icke i de allmänna grunderna för förvaltningen, utan bland de speciella föreskrifter, Eders Kongl. Maj:t, med Riksdagens begifvande, kan komma att för tillämpningen af de utaf Riksdagen antagna förvaltningsgrunder utfärda.

1:sta punkten. På sätt kammarkollegium erinrat böra bland de kronans fastigheter, hvilka icke utgöra föremål för utarrendering, omnämnas äfven de hemman och lägenheter, som innehafvas med åborätt, hvarjemte, likaledes i enlighet med kammarkollegii hemställan, en mindre omredigering, till förekommande af misstyding, torde få ske i punktens innehåll i öfrigt.

2:dra och tredje punkterna. Mot hvad komiterade under dessa punkter föreslagit i afseende å den till kronans domäner hörande skogsmark finner jag, lika med kammarkollegium och skogsstyrelsen samt det stora flertalet af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, i hufvudsak icke något att anmärka; men då af motiverna till förslaget i denna del framgår, att komiterade för de fall, då skog af någon större betydenhet komme att vid egendomen bibehållas och dispositionen af den husbehofvet öfverskjutande virkesatkastningen dervid förbehållas kronan, funnit skogens bevakning i allmänhet böra åläggas arrendatorn, anser jag mig böra fästa uppmärksamheten derpå, att en sålunda ordnad bevakning knappast torde blifva för ändamålet tillfyllestgörande, derest icke arrendatorn, utöfver rättigheten till husbehofsvirke och bete, tillerkännes någon förmån, egnad att hos honom väcka och underhålla intresset för skogens vårdande. Visserligen torde de ifrågavarande punkterna

af förslaget, i den form de äro affattade, icke lägga något hinder för den förvaltande myndigheten att vid arrendeupplåtelsen, såsom ersättning för tillsynen öfver skogen, tillägga arrendatorn exempelvis någon viss procent af försäljningssumman för det virke, som för kronans räkning från egendomen afyttras; men, till förekommande af tvekan vid den framtida tillämpningen, synes det mig lämpligt att åt punkten 3, som för öfrigt i sin af komiterade föreslagna lydelse är något otydlig, gifva en förändrad uppställning, hvarigenom en sådan anordning i afseende på skogens bevakning, som jag nu antydt, varder uttryckligen medgifven.

4:de punkten. Jag har nyss antydt, att någon *allmänna* utsträckning af arrendetiden utöfver nu stadgade 20 år icke synes mig böra ifrågakomma. Men väl måste det anses önskvärdt, att i undantagsfall, då vid undersökning i och för egendoms utarrendering blifvit utrönt, att odlingar böra å egendomen utföras i sådan omfattning, att odlingskostnaden icke kan antagas blifva återgäldad under en tjuguarig arrendetid, möjlighet finnes att något utsträcka arrendetiden, och jag hemställer derför, att i denna punkt måtte göras ett tillägg, hvarigenom Eders Kongl. Maj:t sättes i tillfälle att i dylika fall, efter framställning af vederbörande förvaltningsmyndighet, medgifva egendoms utarrendering för en något längre tid, dock ej utöfver 30 år.

6:te punkten. I sitt utlåtande öfver komiterades förslag har skogsstyrelsen ifrågasatt, att, i sammanhang med upprättande af arrendeförslag för kronans egendomar, äfven skogshushållningsplan borde uppgöras, afsedd att lända till efterrättelse under hela arrendetiden. Då föreskrifter för skogshushållningen icke förut blifvit meddelade, är det naturligt att, om skogsmarken icke till kronopark afsättes, en skogshushållningsplan måste vid utarrenderingen uppgöras, hvilken, i öfverensstämmelse med nu gällande stadganden, torde kunna fastställas att gälla för tjugu år, motsvarande den för arrendetiden bestämda tiden. Att deremot i de fall, då skogshushållningsplan redan blifvit för egendomen fastställd och måhända endast under några få år varit gällande, företaga en revision af planen i det enda syftet, att tiden för planens tillämpning måtte komma att sammanfalla med arrendetiden, synes mig onödigt, allra helst som en sådan under arrendetiden företagen revision, i händelse hushållningsplanen blifvit af arrendatorn behörigen iakttagen, endast i ytterst sällsynta undantagsfall läser kunna leda till inskränkning i den rätt öfver skogen, som förut tillkommit arrendatorn. Då härtill kommer, att en i förtid företagen allmänna revision af gällande hushållningsplaner antagligen skulle kräfva ganska betydliga kostnader, torde någon bestämd föreskrift i det af skogsstyrelsen antydda syftet icke böra meddelas, utan på den förvaltande myndigheten få bero att efter hand, i den mån sådant lämpligen och utan alltför stora utgifter finnes kunna ske, vidtaga anordnin-

gar, ledande derhän att tiden för skogshushållningsplanens tillämpning må sammanfalla med arrendetiden.

Mot komiterades förslag, att af de vid arrendevärderingarne biträdande två uppskattningsmännen den ene skulle utses af länets landsting och den andre af länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott, hafva väl Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i åtskilliga län anmärkt, att, enär vid val af uppskattningsman endast gälde att tillse, att den största sakkänedom blefve i uppskattningsnämnden representerad, och förmågan att bedöma denna sakkunskap finge antagas i större mått vara för handen hos hushållningssällskapens förvaltningsutskott än hos landstingen, dessa val, såsom för närvarande vore fallet, lämpligast torde ske genom hushållningssällskapen ensamma; men då komiterades ifrågavarande förslag synes mig utgöra en lämplig förmedling af de olika åsikter i afseende på uppskattningsnämndens tillsättande, hvilka vid domänfrågans föregående behandling gjort sig gällande, och någon anledning icke torde vara att befara, att landstingen ej skulle åt denna angelägenhet egna tillbörligt intresse, anser jag mig böra biträda hvad komiterade i förevarande hänseende hemställt. Ett tillägg torde dock böra i denna punkt göras om utseende af suppleanter för de biträdande uppskattningsmännen.

Hvad kammarkollegium erinrat om tiden för arrendevärderingarne synes mig vara att hänföra till sådana detaljer, hvilka icke behöfva bland de allmänna förvaltningsgrunderna inflyta.

7:de punkten. Mot det af komiterade föreslagna sätt för arrendets utbudande hafva åtskilliga anmärkningar framstälts, åsyftande dels att utbudandet borde ske endast genom muntlig auktion, dels att den muntliga auktionen borde hållas allenast hos Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och icke tillika genom kronofogden i den ort, der egendomen är belägen, dels äfven att skriftliga anbud borde emottagas endast å auktionsställena, men icke derjemte hos den centrala myndigheten. Det genom kongl. kungörelsen den 17 december 1799 meddelade stadgandet om arrendeauktionernas förrättande samtidigt å två ställen har utan tvifvel, likasom föreskriften i kongl. brefvet den 13 maj 1864 om emottagande af skriftliga arrendeanbud, tillkommit för att förebygga sammansättningar och köpslagande mellan arrendespekulanterne, hvarigenom arrendet nedtryckes, och någon anledning, hvarföre bestämmelser af enahanda art skulle nu mindre än förr vara erforderliga, torde ej kunna uppvisas. Men då för vinnande af det med de skriftliga arrendebuden sålunda afsedda ändamål torde vara tillfyllest, om dylika anbud få inlemnas endast hos en af de auktionsförrättande myndigheterna, anser jag mig böra, med tillstyrkande af komiterades förslag om den muntliga auktionens hållande samtidigt hos Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet och af kronofogden i orten, hemställa, att rättig-

heten att afgifva skriftliga anbud inskränkes derhän, att sådant må ega rum endast hos länsstyrelsen. Såsom Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län anmärkt, torde, der så finnes nödigt och lämpligt, länsman få förordnas att i kronofogdes ställe förrätta arrendeauktionen i orten.

Under anförande att tvekan någon gång uppstått om rätta förfaringsättet, då två eller flere spekulanter stannat vid samma arrendeanbud, har kammarkollegium hemställt, att stadgande måtte meddelas derom, att vid dylika tillfällen finge förfaras i öfverensstämmelse med 31 § af nådiga förordningen den 20 december 1825 angående kronoauktioner för landt- och sjöförsvaret, eller sålunda att de, hvilka bjudit samma arrendeafgift, borde uppfordras höja sina anbud, och att, derest de ej funnes dertill benägna, den förvaltande myndigheten egde förklara, hvem arrendet skulle tillkomma. Då enligt det föreliggande förslaget arrendeauktionerna komme att förrättas å två ställen, och derjemte skriftliga anbud skulle få emottagas, samt afgående arrendator tillförsäkrats rätt att, derest han väl brukat egendomen, mot erläggande af den erbjudna högsta arrendeafgiften öfvertaga arrendet, lära de fall, der den förvaltande myndigheten finge att skilja mellan två eller flera lika höga arrendeanbud, blifva så ytterst sällsynta, att någon särskild lagstiftning icke synes vara därför erforderlig, och att utan våda torde kunna öfverlåtas åt den förvaltande myndigheten att i dylika fall efter omständigheterna antingen, såsom kammarkollegium föreslagit, uppfordra spekulanterna att höja sina anbud eller, på sätt några reservanter till kollegii utlåtande funnit lämpligare, omedelbart utse arrendator bland dem, som bjudit samma arrendebelopp.

Med det i denna punkt förekommande stadgande att den, som till arrendator antages, bör ega god frejd, har uppenbarligen icke varit afsedt, att frejdebetyg skulle af arrendespekulanterna uppvisas, utan endast att, när spekulant veterligen saknade god frejd, arrendet icke skulle få till honom upplåtas. Ett förtydligande af punktens innehåll härutinnan torde emellertid, på sätt kammarkollegium erinrat, böra ske.

8:de punkten. Vid denna punkt har kammarkollegium anført, att då densamma innehölle ett öfvergångsstadgande som vore tillämpligt endast å sådana arrenden, å hvilka kontrakt utfärdats före den 24 maj 1875 och vid hvilkas förnyande bestämmelserna i nådiga kungörelsen den 17 juli 1847 måste lända till efterrättelse, punkten borde affattas i öfverensstämmelse med innehållet af nämnda kungörelse. Med denna anmärkning synes kollegium hafva åsyftat, dels att det i komiterades förslag begagnade uttrycket "skött" måtte utbytas mot det å motsvarande ställe i kungörelsen förekommande ordet "brukat", dels att bedömandet, huruvida arrendator så brukat egen-

domen, att optionsrätt finge tillämpas, borde förbehållas Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och icke, såsom punkten innehåller, den centrala förvaltningsmyndigheten. Då något hinder icke lär förefinnas att åt annan myndighet uppdraga den pröfning, som enligt kungörelsen den 17 juli 1847 tillhört Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, och det synes vara i sin ordning, att den myndighet, som har att antaga arrendatorer och pröfva, i hvilka fall den nu föreslagna modifierade optionsrätten får begagnas, äfven må ega att bedöma, huruvida innehafvare af äldre kontrakt gjort sig berättigad att åtnjuta deri stadgad optionsrätt, anser jag kollegii berörda anmärkning icke böra vinna afseende, annat än för så vidt angår det föreslagna utbytet af ordet "skött" mot "brukat".

10:de punkten. Då åtskillige bland Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, likasom äfven kammarkollegium, ansett medgifvandet för arrendatorerne att alternativt erlægga arrendeafgiften i länets ränteri komma att medföra svårighet vid uppbörden, och en dylik rättighet icke kan för arrendatorerne anses vara till någon afsevärd fördel, torde nu gällande stadgande om arrendeafgiftens uppbärande i sammanhang med kronans räntor, hvaraf, så vidt jag har mig bekant, någon olägenhet hittills icke blifvit förspord, böra bibehållas och förevarande punkt i öfverensstämmelse dermed affattas. Härigenom kan väl undantagsvis eller i de antagligen ganska sällsynta fall, att uppbördsstämma hålles senare än den 14 mars, komma att inträffa, att arrendeafgiften ej varder före arrendeårets utgång betald; men någon betänklighet torde ej behöfva häraf föränledas, då i allt fall, i händelse af försummelse att erlægga arrendet, icke lär kunna ifrågakomma att skilja arrendatorn från arrendet förrän den 14 mars påföljande år, såsom ock i 30:de punkten af de föreliggande grunderna blifvit för dylikt fall föreslaget.

12:te punkten. I betraktande af bestämmelserna i §§ 1 och 5 af nådiga förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 29 juni 1866, finner jag, lika med kammarkollegium, det af komiterade, med syfte att möjliggöra utbrytning af kronans andel i häradsallmänning, i denna punkt upptagna förbehåll böra utgå; men då understundom lär kunna finnas lämpligt att från arrendet undantaga vare sig dylik andel eller annan till egendomen hörande förmån af den beskaffenhet, som i förevarande punkt åsyftas, torde punkten böra så affattas, att möjlighet dertill icke saknas.

13:de punkten. På sätt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vestmanlands län anmärkt, synes hinder icke böra uppställas för att till åkerns och ängens förbättrande använda befintliga mergellager eller andra jordens beståndsdelar, hvarföre, äfvensom till tydligare utmärkande deraf, att begränsning i rättigheten att begagna å egendomen befintlig torfmosse bör ske endast genom arrendekontraktet men icke sedermera under arrendetiden, den föreslagna lydelsen af denna punkt torde böra i någon mån ändras.

14:de punkten. Lika med komiterade, det stora flertalet af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och kammarkollegium, finner jag det i kronans intresse nödigt, att tillträdande arrendatorn i regeln tillförbindes att på sin risk utsöka ersättning för den husröta, för hvilken företrädaren vid egendomens afträdande häftar. Med de stadganden, det föreliggande förslaget innehåller, om skyldighet för afträdaren att mot ersättning utföra vissa arbeten för tillträdarens räkning, angående skärpt tillsyn öfver arrendatorerne, hvarigenom betydligare husröta torde kunna förekommas, och slutligen om rätt för Eders Kongl. Maj:t att under vissa förhållanden tillerkänna tillträdaren godtgörelse för ogulden husröteersättning, lär det knappast kunna antagas, att tillträdaren genom den anförda, honom ålagda skyldigheten löper något äfventyr.

15:de punkten. Då det icke torde böra förmenas arrendator att, om han så önskar, för egen räkning å den arrenderade egendomen uppföra byggnad, synes det tredje stycket af denna punkt böra erhålla en förändrad lydelse, utvisande att det deri stadgade förbud att utan tillstånd uppföra nytt hus gäller endast sådan byggnad, som är afsedd att gå i afräkning på arrendatorns byggnadsskyldighet.

Såsom Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Gotlands län erinrat, torde ett tillägg till förevarande punkt erfordras rörande gäldandet af den ersättning för verkställd öfverbyggnad, hvartill nuvarande arrendatorer enligt de för deras arrenden gällande föreskrifter kunna finnas berättigade. Ehuru önskligt det än är, att alla ovissa och på förhand obestämbara förbindelser för en tillträdande arrendator må kunna undvikas, anser jag mig dock, då här endast är fråga om ett öfvergångsstadgande, och väsentliga olägenheter utan tvifvel skulle uppstå, om kronan åtog sig att gälda ersättning af nu omförmälda beskaffenhet, böra hemställa, att, såsom i den kongl. propositionen 1877 föreslogs och af Riksdagens statsutskott då tillstyrktes, ersättningsskyldigheten äfven i detta fall må påläggas nye arrendatorn, derest icke i särskilda fall kan finnas lämpligt att genom arrendekontraktet vidtaga andra anordningar.

19:de punkten. De bestämmelser, komiterade i denna punkt föreslagit, äro hufvudsakligen grundade på de föreskrifter angående jordens begagnande å kronans utarrenderade egendomar, hvilka blifvit meddelade genom nådiga brefvet till kammarkollegium den 19 mars 1880. Den erfarenhet, som hittills vunnits om dessa föreskrifters verkan, synes angifva, att några allmän-giltiga bestämmelser för jordens häfd icke låta sig uppställas; och då, med afseende härå, Eders Kongl. Maj:t redan den 23 december 1880 funnit sig föranlåten bemyndiga kammarkollegium att ej mindre vid arrendekontrakts uppgörande än sedermera under arrendetiden medgifva modifikationer i de ifrågavarande föreskrifterna, samt icke heller komiterade funnit sig kunna

förorda dessa föreskrifters bibehållande under annan förutsättning än att tillfällen till undantag derifrån blefvo på olika vägar beredda, anser jag mig böra hemställa, att i de allmänna grunderna för domänernas förvaltning icke måtte inryckas några detaljerade föreskrifter rörande jordens begagnande, utan att på de förvaltande myndigheterna måtte få bero att inom de gränser, Eders Kongl. Maj:t torde få utstaka, i arrendekontraktet upptaga lämpliga bestämmelser i omförmälda hänseende och under arrendetiden medgifva de undantag derifrån, hvilka kunna visa sig erforderliga.

21:sta punkten. Mot första delen af denna punkt har anmärkts, att ordalydelsen lemnade rum för tvekan, i hvilka fall framställningar rörande odlingsföretag borde pröfvas af den lokala eller den centrala förvaltningsmyndigheten, och kammarkollegium har, till undanröjdande af denna tvekan, hemställt, att i de län, der domänintendent blefve förordnad, tillstånd till nyodling måtte få meddelas af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, men att ansökningar om dylika företags utförande från arrendatorer i öfriga län måtte, jemte deröfver af länsstyrelsen afgifvet yttrande, få ingå till centralstyrelsen, för att af densamma pröfvas. Med kammarkollegium är jag ense derom att, derest länsstyrelserna vid domänärendenas behandling erhålla sakkunniga biträden till sitt förfogande, en vidsträcktare pröfningsrätt i frågor, som afse jordens häfd, bör utan våda kunna Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande tilläggas; men då gränsen för de lokala och centrala myndigheternas ömsesidiga befogenhet i dylika fall lämpligast torde bestämmas genom de instruktioner, som för domänärendenas handläggning lära komma att utfärdas, synes det i förevarande punkt vara tillräckligt stadga, att det område, hvarest, och de villkor, under hvilka nyodling må ega rum, bestämmas af vederbörande myndighet.

23:dje punkten. På goda grunder synes mig komiteradé hafva förslagit, att afträdande arrendator må erhålla ersättning för det trädesbruk, m. fl. arbeten, han för tillträdares räkning utför, och af de hörda myndigheterna hafva endast Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands och Malmöhus län i detta fall varit med komiterade af olika mening. Men om en sådan ersättning tillförsäkras afträdaren, hvarigenom torde vara tillräckligt sörjdt för att arbetena blifva omsorgsfullt utförda, synes det mig onödigt och mindre lämpligt att derjemte förbehålla tillträdares rätt att själf verkställa dessa arbeten, hvaraf utan tvifvel många tvister skulle föranledas och afträdaren understundom få röna ett obehörigt intrång i rättigheten att efter egen fördel anordna egendomsbruket. Jag hemställer följaktligen, i likhet med Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län, att den berörda rättigheten för tillträdares måtte ur momentet uteslutas och att på öfverenskommelse mellan arrendatorerne måtte få bero, om de ifrågavarande arbetena eller någon del deraf må få af tillträdares utföras.

På sätt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län erinrat, torde i förevarande moment erfordras ett tillägg för det fall då, i händelse af tvist om den afträdaren tillkommande ersättning, de för ersättningsbeloppets bestämmande af af- och tillträdarne utsedde gode männen icke enas om valet af den tredje.

I afseende å punktens andra moment hafva Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands, Jönköpings, Kristianstads och Malmöhus län, instämmande med den äldre domänkomitén, uttalat den åsigt, att afträdaren borde vara skyldig utan ersättning tillhandahålla tillträdaren en efter egendomens behof lämpad viss quantitet vårfoder och halm. Inom vissa orter torde vid arrendeafstal mellan enskilda numera vara vedertagen sed att ålägga arrendatorn en dylik förbindelse vid arrendets afträdande, och att för sådana orter utsträcka tillämpningen af denna sed äfven till kronans arrenden synes mig icke möta någon betänklighet. Hvad åter angår den öfriga och efter all anledning allra största delen af landet, der en så beskaffad anordning icke skulle kunna stödjas på allmän sed, anser jag rådligast stanna vid komiterades föreliggande förslag, eller att afträdaren skall vara skyldig tillhandahålla tillträdaren foder endast mot lösen och till det belopp, som vid egendomens afträdande finnes öfrigt. Något giltigt skäl, hvarföre i dylikt fall tillträdaren skulle ega öfvertaga det öfverblifna fodret till underpris, synes mig dock icke anfördt, och jag hemställer alltså, i likhet med flere Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, att, i händelse öfverenskommelse ej kan träffas om ersättningen, åt gode män måtte öfverlåtas att bestämma lösesumman.

I den 27:de punkten bör, med anledniag af hvad kammarkollegium deremot anmärkt, en mindre redaktionsförändring göras sålunda, att det i första delen af punkten förekommande uttrycket, »i båda fallen», utbytes mot orden, »i samtliga dessa fall».

28:de punkten. Såsom flere bland Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och äfven kammarkollegium anmärkt, torde anledning ej förefinnas att göra ändring i nu gällande bestämmelser om sättet för bestyrkande af vederhöftigheten hos arrendators löftesmän, och jag hemställer således, att komiterades förslag i denna del måtte få ändras till öfverensstämmelse med hvad hittills varit härutinnan stadgadt.

Vid denna punkts innehåll i öfrigt finner jag ej annat att erinra, än att ett stadgande i enlighet med nådiga brefvet den 12 juni 1873 om inskränkande af löftesmans ansvarighet till den tid, för hvilken han gått i borgen, torde böra i punkten upptagas.

Kammarkollegium har hemställt om ett tillägg till punkten i syfte att, enligt kongl. brefvet den 25 juni 1811, arrendators löftesmän måtte berättigas att, när arrendator försummat i rätt tid erlägga arrendeafgiften,

tillträda arrendet för att derigenom hålla sig skadeslöse för den förlust, de för sin borgen fått vidkännas, samt att denna rätt skulle, framför andra, löftesmännen tillkomma. Ett så beskaffadt stadgande synes mig dock ej behöfligt, då i dylika fall endera löftesmannen utan svårighet torde kunna få arrendet på sig öfverlåtet, och i händelse, såsom merendels lärar blifva fallet, den på obestånd komne arrendatorn försättes i konkurs, den 27:de punkten innehåller tillfyllestgörande bestämmelser till skyddande af löftesmännens rätt.

32:dra punkten. Mot komiterades förslag, att alla syner å utarrenderade kronoegendomar på landet skola hållas af kronofogde, hafva Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Kalmar och Örebro län äfvensom kammarkollegium gjort anmärkningar, åsyftande dels att af- och tillträdessynen å dylika egendomar alltid borde hållas af domare, dels att, om än synernas förrättande i regeln öfverlemnades åt kronofogde, rätt likväl borde förbehållas de förvaltande myndigheterna och, enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län förordat, äfven arrendatorn att i särskilda fall påkalla syn af domare.

Då, såsom komiterade i motiverna till sitt förslag anført, syneförrättaren, för att tillfredställande fylla sin uppgift, i vida högre grad har behof af praktisk erfarenhet i förhållanden, som beröra jordbruket, än af juridiska insigter, och öfverlemnandet åt kronofogden att i allmänhet hålla synerna nödvändigtvis måste leda derhän, att en sådan praktisk erfarenhet blir i större mått förhanden hos honom än hos domaren; *då* vidare, på sätt komiterade jemväl påpekat, syneförrättningarna nu vanligen förekomma under den tid af året, då den ordinarie domhafvanden företrädesvis söker ledighet från sitt embete och domaregöromålen uppehållas af vikarier; samt *då* slutligen enligt förslaget, sådant det föreligger, tillfälle är beredt för dem, hvilka icke åtnöjas med synemännens beslut, att till domarens pröfning hänskjuta tvistiga frågor, finner jag ingen betänklighet vid att tillstyrka, det synerna må allstädes å landet uppdragas åt kronofogden, utan förbehåll vare sig för myndigheterna eller arrendatorn att i stället påkalla domaresyn.

I händelse inom de särskilda länen sakkunniga biträden för domänförvaltningen varda förordnade med uppdrag, bland annat, att, så ofta sådant lämpligen kan ske, besöka de utarrenderade egendomarne och tillse, huru arrendatorerne fullgöra sina skyldigheter, torde, såsom Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms och Gotlands län erinrat, de s. k. tioårs-synerna, hvilka hittills förekommit endast å en del af de utarrenderade egendomarne, kunna undvaras, och syn under arrendetiden ej behöfva hållas i andra fall än då vederbörande myndigheter finna anledning derom förordna.

Det i slutet af den 32:dra punkten inryckta förbud för afträdande arrendator att *efter* af- och tillträdessynen befatta sig med anmärkta bristers

botande, synes mig icke af behovvet påkalladt och ledande till förluster för afträdaren utan motsvarande gagn för vare sig tillträdaren eller kronan, hvarföre jag, i likhet med kammarkollegium och flere bland Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hemställer, att detta stadgande måtte ur punkten utslutas.

Antagande att den *lokala förvaltningen* af domänerna komme att framgent, såsom hittills, förläggas till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hafva komiterade framhållit behovvet för dessa myndigheter att vid domängöromålens handhafvande ega tillgång till specielt sakkunniga biträden och, för vinnande af detta ändamål, förordat en utvidgning af den nuvarande domänintendentsinstitutionen derhän att, med undantag endast för Blekinge och Vesternorrlands län, hvarest kronan har blott några få utarrenderade egendomar, domänintendenter måtte varda i alla rikets län anställda.

*Den lokala
förvaltningen
af domä-
nerna.*

I främsta rummet skulle desse hafva till åligganden att genom inspektioner utöfva en noggrann tillsyn öfver de utarrenderade egendomarnes vård och föreslå de åtgärder i ett eller annat hänseende, som på grund af de vid besigtningarna utrönta förhållanden kunde finnas erforderliga; att i den ordning, förslaget till förvaltningsgrunder angifver, leda de utarrenderingen föregående arrendeuppskattningarne; samt att vara kronans ombud vid syner eller andra förrättningar, som beröra de utarrenderade egendomarne i länet, äfvensom i öfrigt fullgöra hvad med hänsyn till den yttre vården om dessa egendomar kunde varda dem ålagdt. Men på det att den sakkunskap och speciela kännedom om kronoegendomarne, som komme att af domänintendenterne representeras, måtte få göra sig gällande äfven vid domänärendenas behandling hos länsstyrelserna, hafva komiterade ansett önskligt att i de län, der de utarrenderade egendomarnes antal och beskaffenhet kunde anses rättfärdiga en sådan anordning, domänintendenten måtte erhålla uppdrag jemväl att besörja handläggningen och föredragningen af alla till domänförvaltningen hörande ärenden, som icke vore af rent kameral natur. Komiterade hafva med anledning häraf hemställt, att inom nedan nämnda län, nemligen Stockholms, Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Elfsborgs, Skaraborgs och Westmanlands län, domänärendena måtte utbrytas från landskontoret och öfverföras till en särskild afdelning af länsstyrelsen med domänintendenten såsom chef och ordinarie föredragande, dock med bibehållen skyldighet för landskamereraren att, då domänintendenten befunne sig på resor och domänärenden af mera brådskande beskaffenhet under tiden före-

komme, i domänintendentens ställe göra tjänst såsom föredragande. Af den ställning, domänintendenten sålunda komme att erhålla, borde äfven, enligt komiterades åsigt, följa att han, då landshöfdingen vore frånvarande eller landshöfdingeembetet vakant, skulle för ärenden, hörande till domänafdelningen, ingå såsom ledamot af länsstyrelsen och jemte landssekreteraren utöfva landshöfdingeembetet.

För öfriga län hafva komiterade bibehållit landskamereraren såsom föredragande, dervid likväl förutsättande, att äfven här domänintendentens sakkunskap och lokalkännedom skulle i viss grad kunna för ärendenas handläggning inom länsstyrelsen tillgodogöras derigenom, att i förekommande fall domänintendentens skriftliga yttrande inhemtades eller hans personliga närvaro påkallades för upplysningars meddelande.

För de domänintendenter, hvilkas åliggande endast eller hufvudsakligen skulle komma att bestå i den yttre tillsynen öfver kronoegendomarne, hafva komiterade icke föreslagit bestämda aflöningsbelopp, utan ansett ändamålsenligast att arfvoden finge för hvarje år, efter inhemtande af vederbörande befallningshafvandes yttrande och på förslag af den centrala förvaltningsmyndigheten, anvisas af medel, som för detta ändamål borde ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande. Öfrige domänintendenter skulle, enligt komiterades förslag, fördelas i fyra aflöningsklasser, omfattande: den första domänintendenterne i Östergötlands, Jönköpings och Skaraborgs län, den andra domänintendenterne i Kronobergs, Kristianstads, Malmöhus och Elfsborgs län, den tredje domänintendenterne i Upsala och Södermanlands län samt den fjärde intendenterne i Stockholms, Kalmar, Göteborgs och Bohus samt Westmanlands län; och skulle aflöningsförmånerna i de olika klasserna utgöra:

	Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.
i 1:sta klassen	3,500: —,	1,500: —,	5,000: —;
„ 2:dra klassen	3,000: —,	1,500: —,	4,500: —;
„ 3:dje klassen	2,800: —,	1,200: —,	4,000: —;
„ 4:de klassen	2,000: —,	1,000: —,	3,000: —.

Dessutom borde domänintendenterne i de nu nämnda länen efter väl vitsordad tjenstgöring under fem år komma i åtnjutande af lönetillägg med 500 kronor och efter ytterligare fem års sådan tjenstgöring erhålla nytt lönetillägg med samma belopp.

Med inberäkning af det belopp, komiterade ansett böra anvisas såsom arvoden åt de endast för den yttre förvaltningen anställda domänintendenterne, och hvilket komiterade upptagit till 6,000 kronor, skulle, enligt komiterades förslag, hela summan af domänintendenternes aflöningsförmåner,

ålderstilllägg oberäknade, uppgå till 59,000 kronor. Härtill komme, såsom ytterligare kostnader för den lokala administrationen, dels 6,000 kronor till vikariatsarfvoden under föreslagen semester för domänintendenterna af de tre första aflöningsklasserna samt till biträden å länsstyrelsernas domänafdelningar, dels förslagsvis 18,000 kronor till resekostnader vid domänförvaltningen, dels slutligen 5,000 kronor för upprättande af nya eller öfverseende af redan befintliga kartor öfver kronoegendomarne, till följd hvaraf kostnaden för den lokala domänförvaltningen skulle i dess helhet komma att uppgå till 88,000 kronor.

Af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hafva väl några ansett bestyret med domänförvaltningen böra skiljas från länsstyrelserna och öfverlemnas åt särskilda från länsstyrelserna fristående och den centrala myndigheten omedelbart underordnade förvaltningsorganer; men då den hittills vunna erfarenheten af de nuvarande anordningarne icke synes mig påkalla en dylik förändring, som dessutom utan tvifvel skulle medföra större kostnader än om förvaltningen i orterna anknytes till redan bestående institutioner, anser jag mig, lika med det stora flertalet af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och öfrige hörda myndigheter, böra förorda, att den lokala domänförvaltningen fortfarande; såsom hittills, må förläggas till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande.

Vid utöfningen af detta uppdrag lär det för Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande vara så mycket nödvändigare att till sitt biträde hafva personer med insigt och erfarenhet i jordbruksförhållanden som i de föreslagna förvaltningsgrunderna en noggrann kontroll öfver de utarrenderade egendomarnes vård ingår såsom ett bestämmande moment, och lokalförvaltningen dessutom skulle ega beslutanderätt i åtskilliga frågor, afseende egendomarnes kultur. Jag finner således icke något att erinra mot att, såsom komiterade föreslagit, inom hvart och ett af rikets län, med undantag af Blekinge och Westernorrlands, en domänintendent anställas med aflöning lämpad efter länets förhållanden och måttet af det arbete, som kan blifva honom tillmätt.

Erkännas måste äfven, att, om i domänintendentens hand kunde med den yttre tillsynen öfver kronoegendomarne sammanföras domänärendenas handläggning och föredragning hos länsstyrelsen, icke oväsentliga fördelar skulle dermed vinnas. Mot den anordning i detta hänseende, komiterade föreslagit för tretton bland rikets län, hafva dock så väl flere bland Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande som kammarkollegium framställt anmärkningar, hvilkas betydelse icke kan underkännas. Sålunda har erinrats: att för närvarande och så länge domänintendentsinstitutionen ännu vore i sitt första skede endast undantagsvis kunde påräknas att till domänintendents-

befattningarne erhålla personer, som med erforderliga insigter och praktisk erfarenhet i landthushållning förenade den författningskunskap och stilistiska färdighet, hvilka utgjorde nödiga förutsättningar hos en föredragande i länsstyrelsen; att då domänintendenten under längre tider af året komme att uppehålla sig på resor, hinder måste uppstå för den jemna handläggningen af domänärendena inom länsstyrelsen; samt att, ehuru förslaget afsåge att skilja domänärendena från landskontoret och landskamererarens handläggning, den sistnämnde likväl skulle under domänintendentens frånvaro såsom dennes substitut hafva befattning med nämnda ärenden.

Mot förslaget att domänintendenten i landshöfdingens frånvaro skulle ingå såsom medlem af länsstyrelsen, hvilket dock icke torde behöfva anses såsom en nödvändig följd af domänintendentens anställning såsom föredragande, har särskildt blifvit anmärkt så väl det oformliga deri att domänintendenten sålunda komme att utöfva beslutanderätt i frågor, i hvilkas föregående behandling han deltagit såsom kronans ombud, som ock olämpligheten deraf att domänintendenten skulle, mot den författningskunnige landssekreterarens åsigt, kunna göra sin mening gällande såsom länsstyrelsens beslut.

I betraktande af dessa anmärkningar anser jag, lika med kammarkollegium, det tills vidare icke böra ifrågakomma att för flere eller färre län på förhand bestämma, hvilken ställning domänintendenten bör intaga i afseende på domänärendenas handläggning inom länsstyrelsen, utan af omständigheterna i hvarje fall böra bero, huruvida domänintendenten lämpligen må förordnas att i större eller mindre utsträckning biträda vid föredragningen af dessa ärenden. Likaledes synes det mig att, der ett sådant uppdrag kan varda domänintendenten lemnadt, domänärendena likväl böra fortfarande tillhöra landskontoret och landskamereraren betraktas såsom den ordinarie föredraganden, samt att vid förfall för landshöfdingen länsstyrelsen i dessa likasom i andra ärenden bör utöfvas af landssekreteraren och landskamereraren. En längre erfarenhet lärer böra inhemtas, innan en definitiv reglering företages af domänintendenternes ställning och verksamhet inom de särskilda länen, och dessförinnan torde det icke heller kunna ifrågakomma att på annat sätt än nu blifvit antydt inordna den nya institutionen såsom en integrerande del af länsstyrelsen.

Derest denna min åsigt vinner Eders Kongl. Maj:ts godkännande, lär deraf följa, att den framställning, som nu kan komma att till Riksdagen aflåtas, icke heller bör afse anvisandet af bestämda löner för domänintendenterna eller för vissa bland dem, utan beviljandet af ett för den lokala domänförvaltningen i dess helhet afsedt anslagsbelopp, att för hvarje år efter vederbörande myndigheters förslag af Eders Kongl. Maj:t fördelas på de särskilda länen och, då anledning dertill förekommer, inom hvarje län mel-

lan domänintendenten och landskontorets tjenstemän. Vid en dylik anordning möter visserligen den betänklighet, att domänintendenterne fortfarande, såsom hittills, skulle å sina befattningar erhålla endast förordnanden, hvilka åtminstone tills vidare torde böra meddelas blott för ett år i sänder; men någon häraf framkallad större svårighet att erhålla befattningarne besatta med fullt lämpliga personer torde knappast behöfva befaras, då en duglig domänintendent icke lär afventyra, vare sig att, utan giltiga skäl, uteslutas från förnyadt förordnande eller att från det ena året till det andra försättas i en sämre ekonomisk ställning.

Den nu af mig tillstyrkt ändring i komiterades förslag torde ej förhindra att vid bestämmandet af det belopp, som kan böra äskas för domänförvaltningen i orterna, lägga till grund den beräkning öfver anslagsbehofven i detta hänseende, som komiterades förslag innehåller; ty, om för flera eller färre af de län, der komiterade ansett domänintendenten böra vara föredragande hos länsstyrelsen, föredragningskyldigheten med åtföljande expeditionsgöromål bibehålles hos landskamereraren, och i följd häraf en minskning kan ega rum i den för domänintendenten föreslagna aflöning, lär ett minskningen ungefärligen motsvarande belopp i stället erfordras för arbetskrafternas förstärkning inom landskontoret.

Lika med flere Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och kammarkollegium, finner jag komiterades förslag att åt vissa bland domänintendenterne bereda semester icke vara af omständigheterna påkalladt, då, äfven om domänintendenten göres till föredragande hos länsstyrelsen, det rörliga lif, som åtföljer hans öfriga tjensteutöfning, torde verka tillfyllest för det ändamål, som eljest med semesterledighet afses. Det belopp, komiterade upptagit till vikariatsarfvoden under semester, anser jag följaktligen kunna undvaras. I öfrigt synes mig komiterades ifrågavarande beräkning, särdeles då hänsyn tages dertill att, om endast förordnanden för kortare tid komme att å domänintendentsbefattningarna meddelas, förslaget att genom ålderstillägg efter hand bereda domänintendenterne en förbättrad ställning lär få förfalla, icke lemna rum för någon väsentlig anmärkning. Jag skulle icke heller tilltrött mig att tillstyrka någon ytterligare nedsättning i de beräknade beloppen, derest icke, efter afgifvandet af komiterades förslag, en omständighet tillkommit, som i någon, om ock ringa mån verkat till förbättring i domänintendenternes villkor. Genom det af Eders Kongl. Maj:t den 11 februari innevarande år utfärdade nya resereglemente har nemligen det till domänintendent under tjensteresor utgående dagtraktamente blifvit förhöjdt från 7 till 10 kronor, och med afseende å detta förhållande, hvilket särdeles för domänintendent i län, der en större mängd tjensteresor förekomma, icke saknar sin betydelse, vågar jag antaga, att de anslagsbelopp, komiterade beräknat till aflöning och arfvoden åt domänintendenter samt för domän-

ärendenas handläggning hos länsstyrelserna, skola, inberäknadt hvad som afgår i händelse semester för domänintendent icke kommer i fråga, kunna minskas med 5,000 kronor, eller till 60,000 kronor. Sistnämnda belopp, jemfördt med hvad nu af domänanslaget utgår för ifrågavarande ändamål, eller 42,300 kronor, utvisar en ökning af 17,700 kronor, hvaraf den hufvudsakligaste delen faller på de län, der domänintendent hittills icke varit anställd, för hvilka län komiterade till aflöning åt domänintendenter beräknat tillhopa 15,000 kronor.

Till resekostnader vid domänförvaltningen är för närvarande anvisadt ett särskildt förslagsanslag, hvilket, för innevarande år utfördt med 14,000 kronor, blifvit för år 1882 förhöjdt till 14,661 kronor. Förutom från detta anslag hafva utgifter för förrättningar vid de utarrenderade fastigheterna blifvit bestridda äfven från reseanslagen under de särskilda hufvudtitlarne, och, enligt hvad en vid komiterades förslag fogad tabell samt en från kammarkollegii domänafdelning mig tillhandakommen uppgift utvisa, har summan af resekostnader vid domänförvaltningen uppgått år 1879 till 32,175 kronor 75 öre och året 1880 till 25,621 kronor 78 öre. Intetdera af dessa belopp torde dock böra läggas till grund för en beräkning af de framtida utgifterna för ifrågavarande ändamål, då till följd af det stora antal militieboställen, som vid innevarande års midfasta öfvertagits af statsverket och för dess räkning på arrende upplåtits, arrendeuppskattningar och syneförrättningar under åren 1879 och 1880 egt rum i vida större mängd än som under vanliga förhållanden blir fallet. Sedan emellertid genom det nya resereglementet förändrade föreskrifter blifvit gällande i afseende på rese- och traktamentsersättning, samt Eders Kongl. Maj:t, till vinnande af en lättad öfversigt öfver kostnaderna för domänförvaltningen, den 4 sistlidne november förordnat, att alla utgifter för förrättningar af nu ifrågavarande beskaffenhet å kronans utarrenderade egendomar skola utgå af ofvanberörda förslagsanslag, lærer det blifva nödigt att detta anslag något ökas. I betraktande likväl af den minskning i antalet förrättningar, som bör uppstå genom den fortgående försäljningen af de mindre kronoegendomarna, likasom ock deraf att, i den mån indragna militieboställen blifva för statsverkets räkning på nytt arrende upplåtna och arrendatorerne å dessa egendomar, lika med kronans öfrige arrendatorer, skyldige att bestrida kostnaderna för syneförrättningar, statens utgifter härför böra efter hand minskas, torde den erforderliga ökningen i omförmälda anslag kunna inskränkas till omkring 5,000 kronor, och anslaget följaktligen samt för vinnande af jemn slutsumma kunna, med tillägg af 5,339 kronor, upptagas till 20,000 kronor.

För upprättande af kartor i och för kronoegendomars utarrendering har, såsom jag nämnt, i det föreliggande förslaget upptagits ett bestämdt årligt anslag af 5,000 kronor; men då det icke synes mig möjligt att med

någon grad af säkerhet beräkna, huru stort belopp kan årligen blifva för detta ändamål erforderligt, hemställer jag, att särskildt anslag icke måtte för kartors upprättande begäras, utan utgifterna härför få, såsom för närvarande, af Eders Kongl. Maj:t anvisas under förskottstitel och årligen hos Riksdagen anmälas till ersättande.

Om, såsom det vill synas mig, de närvarande omständigheterna utgöra hinder för att gifva lokalförvaltningen en fastare organisation än den jag här angifvit, torde nu icke böra ifrågasättas att på ordinarie stat öfverföra anslagen för denna del af förvaltningen, utan lära desamma få fortfarande tills vidare årligen hos Riksdagen äskas.

Med erinran, att de utarrenderade fastigheterna representerade ett värde, som kunde uppskattas till inemot 100,000,000 kronor, och redan nu lemnade en arrendeinkomst af närmare 3,000,000 kronor, hafva komiterade framhållit, att denna dyrbara statsegendom med skäl kräfde omsorgerna af en fast organiserad och med sin uppgift väl förtrogen *centralstyrelse*. Instämmande med den äldre domänkomitén deri, att den kollegiala formen vore för en sådan centralstyrelse mindre lämplig och att för densamma bäst egnade sig den organisationsform, der beslutanderätten vore lagd i *en* persons hand, hafva komiterade i fråga om sättet för åstadkommandet af en dylik centralstyrelse anført, att, efter den utgång frågan härom erhållit vid 1877 års riksdag, någon framgång icke syntes vara att vänta för ett förnyadt förslag om inrättande af en särskild styrelse för jordbruksdomänerna, äfven om vissa skäl skulle kunna därför anföras, utan att uppgiftens lösning borde sökas på någon af de vägar, som under frågans behandling inom Riksdagen blifvit antydda, eller genom att antingen förlägga förvaltningen af de utarrenderade egendomarne till en byrå under något af statsdepartementen eller förena densamma med ett redan befintligt embetsverk. Då det efter komiterades åsigt icke kunde anses lämpligt att förlägga en så vidt omfattande administration omedelbart under ett statsdepartement och derigenom bidraga till att ytterligare betunga de af löpande ärenden förut strängt upptagne departementscheferne, samt den erforderliga tjänstepersonalen icke kunde göras fåtaligare eller aflönas lägre derföre att den inordnades under en byrå i ett departement, i följd hvaraf den ekonomiska vinsten skulle komma att inskränka sig till besparandet af en chefslön, — ett resultat, som lika väl kunde uppnås genom den alternativt framhållna utvägen att sammanföra domänförvaltningen med något redan befintligt embetsverk, — hafva komiterade uttalat sig för den senare utvägen och dervid såsom det enda embetsverk, med hvilket en förening rimligen kunde ifrågakomma, angifvit skogsstyrelsen. Mer än någon annan gren af administrationen måste skogsförvaltningen komma i beröring med förvaltningen af domänerna och, sär-

*Den centrala
förvaltningen
af domä-
nerna.*

deles om komiterades förslag i afseende på de utarrenderade egendomarnes skogsmark vunne godkännande, borde, efter komiterades åsigt, beröringspunkterna mellan de båda förvaltningsgrenarne blifva så många, att, såsom redan den äldre domänkomitén och kammarkollegium i sitt utlåtande öfver samma komités förslag påvisat, afsevärda fördelar skulle kunna vinnas genom förvaltningarnes sammanförande under en styrelse. Då emellertid hvardera förvaltningen för sig vore af den omfattning, att tvekan kunde hysas om möjligheten att genomföra en sådan förening, hafva komiterade företagit en närmare undersökning af de ärenden, som tillhöra de olika förvaltningarne, och dervid kommit till det resultat, att, efter fränskiljande af dels sådana ärenden, hvilka lämpligen borde kunna öfverlemnas till afgörande af underordnade tjenstemän eller vederbörande föredragande, dels sådana, hvilkas föredragning i regeln kunde inskränkas till en enkel anmälan, för den gemensamma styrelsen komme att återstå ett antal af omkring 4,500 ärenden, i hvilka en verklig pröfning erfordrades. Om ock bland dessa många vore af en ganska maktpåliggande art, hafva komiterade likväl ansett, att en duglig chef, understödd af tillräckligt antal sakkunnige föredragande, borde kunna medhinna ärendenas behandling och derjemte blifva i tillfälle att egna tillbörlig uppmärksamhet åt den allmänna gången af förvaltningen inom de båda olika styrelsegrenarne.

Komiterade, som följaktligen trott sig af den verkställda undersökningen kunna draga den slutsats, att den ifrågasatta föreningen vore utförbar, hafva alltså hemställt, att en för förvaltningen af kronans utarrenderade egendomar och vården af dess skogar gemensam styrelse måtte inrättas, i hvilken den nuvarande skogsstyrelsen borde uppgå, samt att denna styrelse måtte komma att utgöras af en allena beslutande chef, biträdd inom hvarterdera området för styrelsens verksamhet af sakkunnige föredragande.

Antalet föredragande hafva komiterade ansett böra bestämmas: å *jordbruksafdelningen* till två med sådan fördelning af ärendena dem emellan, att hvardera ledamoten komme att handlägga alla frågor, utan hänsyn till deras beskaffenhet, hvilka rörde egendomarne inom viss del af landet, samt å *skogsafdelningen* till tre, af hvilka en borde handlägga kamerala och räkenskapsfrågor, en frågor om indelning af och fastställande af hushållningsplaner för allmänna skogar jemte ärenden rörande skogshushållningen å statens utarrenderade egendomar, samt den tredje öfriga ärenden.

Följande ordinarie tjenstemän, alla af första graden, hafva komiterade funnit för styrelsen erforderlige, nemligen:

å *jordbruksafdelningen* två notarier, att biträda vid ärendenas beredning och besörja protokollsföringen, samt en registrator;

å *skogsafdelningen* fyra biträden åt föredragandena, deraf två afsedda för föredraganden i kameralärenden, och en registrator;

samt slutligen en för båda afdelningarne gemensam juridisk ombudsman; och hafva komiterade i aflöningsförmåner föreslagit: för styrelsens chef 7,000 kronor lön och 3,000 kronor tjänstgöringspenningar, för föredragandena 4,400 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar, samt för öfrige tjänstemän 1,800 kronor lön och 1,200 kronor tjänstgöringspenningar, med rätt för föredragandena och tjänstemännen att åtnjuta ålderstillägg till samma belopp och i enahanda ordning, som tjänstemän i motsvarande lönegrader inom andra verk.

Under förutsättning att semester finge i vanlig ordning åtnjutas af styrelsens embets- och tjänstemän, hafva komiterade i styrelsens stat upptagit för vikariatsarvoden 2,150 kronor; hvarjemte komiterade ytterligare beräknat: till arvoden åt amanuenser och extra biträden å jordbruksafdelningen 5,900 kronor och å skogsafdelningen 5,400 kronor; till renskrifning, annons- och tryckningskostnader för domänafdelningens behof 2,800 kronor och för skogsafdelningen 4,500 kronor; samt till bestridande af kostnaderne för chefens och vederbörande föredragandes inspektionsresor 4,000 kronor.

Lägges härtil aflöning åt en förste vaktmästare med 1,100 kronor och två andre vaktmästare med 800 kronor för hvardera, skulle, enligt komiterades beräkning, för den gemensamma styrelsen på det hela erfordras ett anslagsbelopp af 96,450 kronor. Med erinran att, då skogsstyrelsens nuvarande anslag utgjorde 50,720 kronor, och kostnaden för kammarkollegii domänafdelning för år 1880 kunde beräknas till omkring 40,000 kronor, den tillökning i utgifter, som för genomförande af komiterades förslag erfordrades, komme att uppgå till omkring 5,000 kronor, hafva komiterade tillika för jemförelses skull framlagt förslag till stater för särskilda styrelser för jordbruksdomänerna och skogarne, hvilka stater tillhoppa sluta å ett belopp af 107,750 kronor och sålunda öfverstiga staten för den föreslagna gemensamma styrelsen med 11,300 kronor.

I det underdåniga utlåtande, kammarkollegium afgifvit öfver komiterades föreliggande förslag, har kollegium vidhållit sin vid domänfrågans behandling 1876 uttalade åsigt, att kronans fördel bäst skulle tillgodoses genom domänförvaltningens öfverlemnande åt en särskild styrelse, men tillika nu, likasom år 1876, erkänt, att, derest det skulle finnas ändamålsenligare att med något annat centralt embetsverk förena styrelsen öfver kronans jordegendom, skogsstyrelsen obestriddligen vore det enda embetsverk, med hvars verksamhet jordbruksförvaltningen hade någon frändskap och med hvilket den med kammarkollegium hittills provisoriskt förenade domänafdelningen haft någon sådan närmare beröring, att ärendenas handläggning kunde antagas genom en förening med annat embetsverk varda befrämjad. Skogsstyrelsen åter, som i sitt utlåtande öfver den äldre domänkomiténs förslag yttrade sig emot domän- och skogsförvaltningarnes sammanförande under en styrelse,

har nu, med erinran att det inom finansdepartementet utarbetade förslaget i afseende å de utarrenderade egendomarnes skogsmark ginge i väsentligen annan riktning än den äldre domänkomiténs, och att med tillämpning deraf beröringspunkterna emellan de båda förvaltningarne, långt ifrån att, såsom med antagande af domänkomiténs förslag skulle blifvit fallet, minskas, komme att ökas, tillstyrkt de två styrelsegrenarnas förening, hvilket tillstyrkande skogsstyrelsen i sitt statsförslag för år 1883 ytterligare upprepat, under anförande tillika att de utvägar och anordningar, det i finansdepartementet uppgjorda förslaget angåfve för en dylik förenings genomförande, syntes styrelsen tillfredsställande. I sammanhang härmed har skogssstyrelsen äfven fäst at uppmärksamheten derå, att, för den händelse icke vid nästkommande riksdag en slutlig reglering af styrelsen, vare sig i förening med den centrala styrelsen öfver jordbruksdomänerna eller såsom sjelfständigt embetsverk, komme till stånd, för uppehållandet af skogsstyrelsens verksamhet med nödvändighet erfordrades, att så väl till förstärkande af styrelsens arbetskrafter som till beredande af någon förbättring i aflöningen för styrelsens nuvarande, i jemförelse med innehafvare af motsvarande befattningar inom andra embetsverk, synnerligen knappt lönade tjenstemän de till styrelsens disposition nu anvisade medel blefve för år 1883 ökade med ett belopp af 7,230 kronor.

Det torde icke kunna förnekas, att de två ifrågakvarande förvaltningsgrenarnes sammanförande under en styrelse erbjuder åtskilliga fördelar, bland hvilka, utom de af komiterade antydda, jag anser mig böra särskildt framhålla, att en dylik förening möjligen i en framtid skulle kunna leda till en sammansmältning af domän- och skogspersonalen i orterna, hvarigenom både besparing för statsverket skulle vinnas och enhet i förvaltningen befordras. Vid detta förhållande och då af den utredning, komiterade lemnat, synes mig framgå, att den ifrågasatta föreningen kan ega rum utan åsidosättande af någondera förvaltningens intressen; då genom denna förening någon, om än icke synnerligen betydlig besparing för statsverket beredes; då en ytterligare utsträckning af det nuvarande provisoriet med tillförordnade, ofta ombytta och, hvad skogsstyrelsen angår, särdeles knappt lönade tjenstemän icke kan undgå att medföra synnerligen menliga följder för den högst dyrbara statsegendom, som utgör föremål för hvardera förvaltningens omsorger; och då det följaktligen, äfven om en annan organisationsform än den nu föreslagna kunde ur en eller annan synpunkt vara att föredraga, för båda förvaltningarne synes i främsta rummet vara af vikt, att den ovissa ställning, hvaruti de för närvarande befinna sig, må upphöra och en fast organisation för båda ernås, anser jag mig böra för min del understödja förslaget om inrättande af en för jordbruksegendomarne och skogarne gemensam styrelse.

I afseende å formen för denna styrelse, är jag med komiterade ense, att ärendenas ändamålsenliga handläggning bäst torde främjas genom en så-

dan organisation, der beslutanderätten är tillagd verkets chef. Huruvida den erinran, kammarkollegium gjort derom, att inom området för domänförvaltningen förekomme åtskilliga ärenden, hvilka ingrepe i enskildes rättsförhållanden, och för hvilkas behandling den kollegiala formen lämpligen borde bibehållas, kan böra föranleda någon modifikation i den föreslagna formen för ärendenas handläggning, torde få af Eders Kongl. Maj:t tagas under öfvervägande i sammanhang med fastställande af den instruktion för styrelsen, som lärer komma att för densamma utfärdas.

Beträffande den för styrelsen föreslagna stat har kammarkollegium, med erinran att, derest komiterades förslag i punkten 32 af förvaltningsgrunderna blefve godkändt, instrumenten öfver verkställda syner kunde väntas till allra största delen inkomma inom tiden för klagans förande, anmärkt, att, då det icke kunde för föredragandena i jordbruksafdelningen blifva möjligt att omsorgsfullt granska de under sommar- och höstmånaderna ungefärligen samtidigt ingående syneinstrumenten, utan granskningen af dessa handlingar torde få uppdragas åt ombudsmannen, så att på ledamot endast ankomme att för styrelsen föredraga de anmärkningar, till hvilka ombudsmannens granskning föranledt, dennes löneförmåner borde höjas till det belopp, som i allmänhet tillkomme tjenstemän af andra lönegraden. I det föregående har jag antydtt min åsigt, att i vissa, de utarrenderade fastigheterna rörande ärenden, såsom angående odlingsföretag och kulturplaner, m. m., en vidsträcktare befogenhet bör tilläggas lokalmyndigheterna, än komiterade afsett. Då, i händelse denna min åsigt vinner gillande, en följd deraf blir, att centralstyrelsen befrias från en del af de ärenden, komiterade antagit böra tillhöra densamma, torde föredragandena å domänafdelningen ej blifva så betungade, att, för att bereda dem lättnad, kan anses nödigt utvidga ombudsmannens tjänst till en befattning af andra lönegraden. Tjänstens bibehållande såsom en befattning af första lönegraden torde emellertid icke utgöra hinder att, till minskande af föredragandenas arbete i de syne- eller andra frågor, vid hvilkas handläggning ombudsmannen biträder, för honom stadga föredragningssskyldighet, i hvilket hänseende erforderliga föreskrifter torde kunna meddelas genom den blifvande instruktionen för styrelsen.

Kammarkollegium har vidare fästат uppmärksamheten på behofvet för styrelsen att vid granskning af inkommande byggnadsförslag erhålla biträde af byggnadskunnig person, och då ett sådant biträde icke lärer kunna för styrelsen undvaras, torde i det belopp, förslaget för extra biträden upptager, få enligt kammarkollegii hemställan inberäknas arfvode för byggnadsplaners granskning med 2,000 kronor. I det utlåtande, skogsstyrelsen afgifvit öfver förslaget, har anmärkts och, såsom det synes mig, icke utan berättigande, att då de tekniskt bildade extra biträden, hvilka för skogshushållningsplaners

granskning, m. m. kunde å styrelsens skogsafdelning blifva anstälde, endast undantagsvis kunde genom tjenstgöring samtidigt i annat embetsverk eller eljest förskaffa sig tillskott i sina inkomster, de arfvoden, komiterade beräknat för dylika biträden med 1,500 eller 1,200 kronor för år, vore något för låga. Då emellertid det för extra biträden å jordbruksafdelningen beräknade belopp synes mig väl rymligt tilltaget, och följaktligen vid fördelningen af det anslag, som för extra biträden ställes till styrelsens disposition, någon jemkning bör kunna ske till skogsafdelningens förmån, torde en tillökning i nämnda anslag icke få anses af den nu omförmälda anmärkningen påkallad.

Det föreliggande statsförslaget i öfrigt finner jag icke gifva anledning till annan erinran, än så vidt angår uppehållandet af registratorsgöromålen. För bestridande af dessa göromål hafva komiterade ansett erforderligt, icke blott att två ordinarie tjenstemän af första lönegraden blefve anställda, en å hvardera af styrelsens afdelningar, än ock att två extra biträden finge påräknas, till hvilka godtgörelse skulle utgå med tillsammans 2,000 kronor. Medgifvas bör väl, att antalet af de mål, styrelsen får att handlägga, blir ganska stort, och att således registratorsgöromålen, hvartill äfven bör förändret af så kallad arrendeliggare med flera vidlyftiga anteckningar, torde erhålla en större omfattning än i de flesta andra embetsverk är förhållandet; men så betydande kunna dock dessa göromål icke antagas blifva, att för dessammas besörjande skulle, förutom extra biträde, erfordras två ordinarie tjenstemän. Då härtill kommer, att det måste anses mindre lämpligt att på flere personer fördela bestyret med emottagandet af och ansvaret för de till styrelsen inkommande handlingar, anser jag mig böra hemställa, att en af de två tjenstemän af första lönegraden, komiterade för registratorsgöromålen upptagit, måtte ur statsförslaget uteslutas; och torde för extra biträde vid dessa göromåls bestridande blifva tillräckligt sörjdt, om för detta ändamål beräknas ett amanuensarfvode af 1,500 kronor.

Med de förändringar, jag nu tillstyrkt, och någon jemkning för vinande af jemn slutsumma, skulle det af komiterade upptagna anslag till vikariatsersättning och arfvoden åt amanuenser, m. m. kunna utföras med 22,300 kronor, och den föreslagna staten i dess helhet erhålla följande utseende.

	Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.	
	Kronor.			
1 chef	7,000	3,000	10,000	
<i>Jordbruksafdelningen:</i>				
1 tredje gradens tjänsteman	4,400	2,000	6,400	{ Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 600 kronor.
1 d:o	4,400	2,000	6,400	
1 första gradens tjänsteman	1,800	1,200	3,000	{ Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 500 kronor och efter ytterligare 5 år med 500 kronor.
1 d:o	1,800	1,200	3,000	
<i>Skogsafdelningen:</i>				
1 tredje gradens tjänsteman	4,400	2,000	6,400	{ Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 600 kronor.
2 d:o	8,800	4,000	12,800	
1 första gradens tjänsteman	1,800	1,200	3,000	{ Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 500 kronor och efter ytterligare 5 år med 500 kronor.
3 d:o	5,400	3,600	9,000	
1 första gradens tjänsteman (ombudsman)	1,800	1,200	3,000	
1 d:o (registrator)	1,800	1,200	3,000	
1 förste vaktmästare	800	300	1,100*)	{ Efter 5 års tjenstgöring kan lönen ökas med 100 kronor.
1 andre d:o	500	300	800*)	
1 d:o d:o	500	300	800*)	
Anslag till vikariatsersättning, arfvoden å tamanuenser och extra biträden, renskrifnings- och tryckningskostnader	— —	— —	22,300	*) Om vaktmästare åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån qvarstår, lönen minskas med 150 kronor.
Inspektionsresor	— —	— —	4,000	
summa	— —	— —	95,000.	

Fördelas chefslönen, aflöningen till vaktbetjening och det för inspektionsresor upptagna anslag lika på de två afdelningarna i styrelsen samt öfriga belopp, som icke afse endera afdelningen särskildt, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med komiterades beräkning öfver anslagsbehofven för de särskilda afdelningarne, skulle af den förestående statens slutsumma kunna an-

ses belöpa på förvaltningen af jordbruksdomänerna 42,600 kronor och på skogsförvaltningen 52,400 kronor. Då kostnaden för den nu varande domänafdelningen i kammarkollegium för året 1880 eller det sista år, för hvilket dessa kostnader kunna till siffran angifvas, utgjort, med inberäkning af det belopp som från sjunde hufvudtitels expensanslag utgått för annonskostnader, 40,393 kronor 9 öre, kan den ökade kostnaden för den centrala domänförvaltningen, ordnad enligt det nu framlagda förslaget, beräknas för år uppgå till omkring 2,000 kronor.

För skogsstyrelsen äro för närvarande anvisade följande anslagsbelopp, nämligen å ordinarie stat, 31,300 kronor, från reservationsanslaget till skogsväsendet 16,040 kronor och såsom lönetillägg å extra stat 3,380 kronor, eller tillsammans 50,720 kronor. Den förestående staten utvisar således för denna del af administrationen en ökning i kostnad af omkring 1,800 kronor, hvilken ökning dock i verkligheten kommer att blifva något större, dels till följd deraf att utgifter för ved och dylika expenser, hvilka utgifter hittills blifvit bestridda af skogsstyrelsens ordinarie anslag, icke blifvit i den förestående staten beräknade utan ansetts böra, i likhet med andra embetsverks utgifter af enahanda beskaffenhet, utgå från vederbörande hufvudtitels expensanslag, dels ock enär skogsstyrelsen af de nu från ofvannämnda reservationsanslag för styrelsen anvisade medel ansett ett belopp af 2,400 kronor, afsedt för tidsvis i styrelsen biträdande skogssingenjörer, böra fortfarande vara att påräkna för de tillfällen, då skogshushållningsplaner i större mängd förekomma till styrelsens granskning. Men äfven om i följd af dessa förhållanden ökningen i kostnad ställer sig något högre än statsförslaget utvisar, måste denna ökning i alla händelser, med afseende å det vunna resultatet, en definitiv reglering af skogsstyrelsens aflöningsförhållanden, anses skäligen ringa, särdeles om i betraktande tages, att, såsom jag ofvan nämnt, skogsstyrelsen för en fortsatt verksamhet under nu varande förhållanden ansett en anslagstillökning af 7,230 kronor oundgängligen nödig.

Jemföres åter den förestående statens slutsumma med slutsummorna i de stater, komiterade uppgjort för särskilda styrelser öfver dels jordbruksdomänerna, dels skogarne, visar det sig, att genom de båda förvaltningsgrenarnes förening en besparing i kostnad kan påräknas af 12,000 till 13,000 kronor för år.

I afseende å rättigheten att åtnjuta de nu föreslagna löneförmånerna torde, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad för de under senare tiden reglerade verk i allmänhet blifvit stadgadt, följande villkor böra bestämmas:

att embets- eller tjänsteman skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af styrelsen eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgadt;

att med embete eller tjänst i styrelsen icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommunens stat, ej heller annan tjänstebefattning med mindre den befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen i verket; dock att tjänsteman, som från anställning hos skogsstyrelsen eller kammarkollegium öfvergår till befattning inom motsvarande grad i den nya styrelsen, må, derest han vid regleringens inträdande redan innehar tjänst utom dessa embetsverk, densamma bibehålla så länge den icke är för tjänstgöringen hos styrelsen hinderlig;

att de med hvarje befattning förenade tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, tjänstens innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, utgå till den, som tjänsten förrättat;

att den, som af sjukdom hindras att sin tjänst förrätta, eger uppbära hela lönen; men att den, som eljest undfår ledighet för svag helsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten, utöfver sina tjänstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen som för tjänstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att vid sjukdomsförfall eller när det erfordras för beredande af semester tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning inom verket, densamma, mot åtnjutande i förstnämnda fall af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, men eljest af deremot svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett år;

att, der förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjänst i samma lönegrad är enligt stat medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under vilkor att innehafvaren mera än fyra år af denna tid sjelf bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan eger rum, efter ytterligare fem år på samma vilkor, under iakttagande, hvad såväl den ena som den andra förhöjningen angår, deraf att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagaren dervid tillgodoräknas den tid, som före den nya statens utfärdande förflutit från hans tillträde till tjänsten, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial eller förordnande i följd af frågan om verkets omorganisation;

att embets- eller tjänsteman skall, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjänsteår, vara förpligtad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå, Eders Kongl. Maj:t eller styrelsen, der det tillkommer denna att afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas

kunna i tjensten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma qvarstå; samt

att semester må åtnjutas af verkets chef och af tredje gradens tjänstemän under en och en half månad samt af första gradens tjänstemän under en månad årligen.

Då antagligt är, att af de ordinarie tjänstemän inom kammarkollegium, hvilka äro anstälde å kammarkollegii domänafdelning, likasom bland de få tjänstemän hos skogsstyrelsen, som äro försedde med fullmakt, det stora flertalet bör kunna i den nya styrelsen vinna anställning, torde någon anledning icke förefinnas att, åtminstone för närvarande, begära några särskilda medel för genomförande af den nu föreslagna regleringen. Icke heller lär någon tillökning påkallas i sjunde hufvudtitelns anslag för ålderstillägg, då få eller ingen af den nya styrelsens personal torde vid regleringens inträdande kunna finnas till dylikt tillägg berättigade.

Komiterade hafva i sitt utlåtande till sist väckt fråga derom, att kronans i de norrländska länen belägna jordbruksegendomar skulle efter hand säljas och i stället andra för jordbrukets bedrifvande och förvaltningen lämpligare belägna egendomar i öfriga delar af landet inköpas. De särskilda utlåtanden, Eders Kongl. Maj:t öfver detta förslag infordrat från samtliga länsstyrelser och kammarkollegium, i sammanhang hvarmed dessa myndigheter äfven haft sig anbefaldt att afgifva yttrande, huruvida inom andra delar af landet än Norrland försäljning af kronoegendomar, utöfver hvad i nådiga brefven den 29 maj 1874 och den 6 juni 1879 blifvit förordnad, kunde anses med kronans fördel öfverensstämmande, anhåller jag att få inför Eders Kongl. Maj:t anmäla oberoende af det nu behandlade ärendet då, äfven om en sådan utsträckt försäljning skulle komma till stånd, densamma i alla händelser icke lär kunna blifva så omfattande, att den kan utöfva något inflytande vare sig på organisationen af den centrala styrelsen öfver domänerna eller för den närmaste framtiden på anordningarna för den lokala domänförvaltningen, för hvilken senare en definitiv organisation nu icke blifvit ifrågasatt.

Åberopande hvad jag nu anført, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen,

dels att för inrättande af en för statens jordbruksdomäner och skogar gemensam "domänstyrelse", i hvilken den nuvarande skogsstyrelsen skulle uppgå, samt med godkännande ej mindre af det nu framlagda förslaget till stat för nämnda styrelse, än ock af de vilkor och förbehåll, som blifvit för åtnjutande af deri upptagna löneförmåner föreslagna, bevilja ett anslag å ordinarie stat af 95,000 kronor;

dels ock att, för ordnande af den lokala domänförvaltningen i enlighet med därför nu angifna grunder, å extra stat för år 1883 anvisa:

till aflöning åt domänintendenter och uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserne ett anslag af 60,000 kronor; samt

till resekostnader ett *förslagsanslag* af 20,000 kronor.

Till de förändringar, som i händelse af bifall härtill påkallas i de nuvarande anslagen till skogsväsendet, torde Eders Kongl. Maj:t tillåta mig att framdeles återkomma vid anmälan af öfriga skogsväsendet rörande anslagsfrågor.

Vidare och med stöd af hvad jag anfört i fråga om sättet och villkoren för utarrenderingen af kronans egendomar, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att antaga följande *grunder för förvaltningen af kronans domäner*:

1:o. All kronans fasta egendom, som ej med stadgad åborätt innehafves eller är till visst statsändamål anslagen och till följd deraf antingen till omedelbart begagnande upplåten eller stäld under särskild embetsmyndighets vård, skall stå under inseeende af en i hufvudstaden förlagd domänstyrelse och utarrenderas på sätt här nedan stadgas.

2:o. Innan kronan tillhörig jordegendom utarrenderas, skall skogsmarken derifrån skiljas, så framt densamma, till fördel för kronan, kan ensam för sig eller tillsammans med annan kronans skogsmark såsom kronopark förvaltas och ej ligger i samfällighet med enskild egendom.

3:o. Skogsmark, som ej afsättes till kronopark, upplåtes jemte jordegendomen på arrende, med rätt för arrendatorn att i öfverensstämmelse med fastställd hushållningsplan och de närmare bestämmelser, arrendekontraktet innehåller, använda skogen till bete och skogsfångst; dock må, der skogen är af större betydenhet, densamma från arrendet undantagas, med rätt för arrendatorn endast till bete, i den mån hinder för skogshushållningen icke derigenom åstadkommes, och årlig utsyning af husbehovsvirke till belopp, som i arrendekontraktet angifves, hvarjemte, i händelse skogens bevakning finnes böra åt arrendatorn uppdragas, ersättning härför må honom tilläggas med viss, i kontraktet bestämd andel af inflytande försäljningsmedel för den kronan förbehållna virkesafkastningen, sedan kostnaderna för skogsskötseln derifrån afgått.

4:o. Arrende af kronan tillhörig jordegendom skall i allmänhet om-

fatta 20 år; dock må i afbidan på skiftes eller vattenaflednings fullbordan, så ock i händelse under närmast följande åren annat sådant förhållande antages inträda, som på arrendevärdet väsentligen inverkar, utarrendering ske på kortare tid. Anses större odlingsföretag böra å en egendom utföras, ankomme på Kongl. Maj:t att, efter framställning af domänstyrelsen, förordna, huruvida egendomen må upplåtas på arrende för längre tid, dock ej öfver 30 år, med skyldighet för arrendatorn att de nödiga befunna odlingarne under arrendetiden verkställa.

För arrende af annan kronans fastighet må tiden i hvarje fall efter förhanden varande förhållanden af domänstyrelsen bestämmas.

5:o. När kronans fördel anses sådant fördra, må flere egendomar under ett arrende upplåtas eller en egendom i flere lotter utarrenderas.

Likaledes må qvarnverk, vattenfall, fiske, sten- eller kalkbrott, torfmosse eller annan lägenhet vid utarrendering af den egendom, hvartill densamma hör, jemte nödigt utmål undantagas och på särskildt arrende upplåtas, om högre afkomst derigenom kan påräknas.

6:o. Då utarrendering förestår af kronan tillhörig jordegendom, skall, efter noggran undersökning af alla egendomens förhållanden, så till byggnad som in- och utegor, domänintendent i samråd med två i landtbruks- och affärsförhållanden kunnige män, hvilka, jemte lika antal suppleanter, för länet i dess helhet eller viss af Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämd del deraf årligen utses den ene af landstinget och den andre af hushållningssällskapets förvaltningsutskott, samt med biträde, då Kongl. Maj:ts befallningshafvande pröfvar sådant nödigt, af skogstjensteman, landtmätare, landbruksingeniör och byggnadskunnig person, uppgöra förslag till sättet för egendomens utarrendering, till de närmare arrendevilkoren i afseende på nybyggnads- och andra skyldigheter, samt till den arrendeafgift, emot hvilken egendomen kan anses skäligen böra upplåtas; hvilket förslag, tillika med beskrifning öfver egendomen, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande jemte eget yttrande till domänstyrelsen insändes.

7:o. Sedan arrendevilkoren blifvit af domänstyrelsen fastställda, varde, efter kungörelse, som skall innefatta egendomsbeskrifning, underrättelse om arrendevilkoren och det arrendevärde, domänstyrelsen ansett egendomen böra betinga, samt öfriga nödiga anvisningar, arrendet utbjudet å offentlig auktion, hvilken förrättas samtidigt hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet och å plats i orten, som af Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämmes, af kronofogden eller annan af Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordnad kronobetjent.

Före auktionen må jemväl skriftliga förseglade anbud ingifvas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvilka anbud, sedan det muntliga utropet

blifvit med klubbslag afslutadt, öppnas och jemte de erhållna muntliga anbuden underställas domänstyrelsens pröfning.

Har förre arrendatorn egendomen väl skött, hvarom yttrande bör, till domänstyrelsens ledning, afgifvas så väl af vederbörande uppskattningsmän vid arrendevärderingen som af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet, ege domänstyrelsen arrendet till honom ånyo upplåta mot erläggande af högsta erbjudna arrendeafgift, eller, om denna understiger det fastställda arrendevärdet, deremot svarande belopp.

Eljest antager styrelsen till arrendator den högstbjudande, som för sitt anbud stält godkänd säkerhet, der anmärkning emot hans frejd icke förekommit och han icke förverkat arrenderätt till kronoegendom under sådana omständigheter, att styrelsen finner honom till arrendator olämplig; dock att om anbud, motsvarande det åsatta arrendevärdet, icke å auktionen afgifvits, arrendet bör å ny auktion utbjudas.

På styrelsen ankomme derefter att, med iakttagande af ofvan stadgade villkor i afseende å säkerheten samt arrendators person och frejd, arrendet åt den vid den senare auktionen högstbjudande upplåta eller, i händelse antagligt anbud dervid icke erhållits, om egendomens skötsel tills vidare efter omständigheterna förordna.

Ej må någon klaga deröfver, att hans anbud ej antagits.

8:o. Är genom gällande kontrakt optionsrätt till arrende innehafvaren tillförsäkrad, och har han egendomen väl brukat, hvilket tillhör domänstyrelsen att, efter derom vid arrendeuppskattningen och af Kongl. Maj:ts befallningshafvande afgifna yttranden, pröfva, skall arrendet, innan detsamma offentligen utbjudes, till det fastställda arrendevärdet hembjudas förre arrendatorn.

Göres ej inom förelagd tid anmälan om arrendets öfvertagande, anses optionsrätten förfallen, och varde arrendet å auktion utbjudet.

9:o. Vid utarrendering af jordegendom på kortare tid än 20 år, äfvensom af fiske eller annan lägenhet, som ej är att till jordegendom hänföra, förfares på sätt domänstyrelsen för hvarje fall finner lämpligast.

10:o. Arrendeafgiften skall alltid vara i penningar bestämd och för hvarje arrendeår erläggas vid allmän kronouppbördsstämma det kalenderår, då arrendeåret utlöper.

11:o. Ligger arrenderad kronoegendom i sin helhet eller till någon del i samfällighet med enskild egendom, när arrendet tager sin början, må arrendatorn å samfälda området äfvensom, sedan samfälligheten upphört, å det område, som dervid blifvit egendomen tillagdt, kronans rätt för den arrenderade egendomens nytta begagna; iakttaga dock hvad för thy fall lag bjuder samt de af samfälligheten, så länge den fortfar, härrörande förpligtelser, så ock efter dess upphörande den hushållningsplan, som för dervid utbruten och egendomen tillagd skogsmark varder fastställd.

12:o. Hörer till arrenderad egendom andel i härads- eller sockenallmäning, eller rätt till annan förmån utom egendomens område, komme det arrendatorn till godo, der ej annorlunda i arrendekontraktet stadgas.

Arrendator ege i ingen händelse anspråk på dagsverken från jord, som ej till egendomen hörer, eller på ersättning därför.

Vid utarrendering skall iakttagas att, der ej Kongl. Maj:t på domänstyrelsens framställning annorlunda förordnar, den förmån af mulbete eller utsyning från kronopark, hvaraf egendomen särskildt varit i åtnjutande, från arrendet undantages.

13:o. Arrendator eger att, i den utsträckning arrendekontraktet medgifver, begagna å egendomen befintlig torfmosse, som icke blifvit från arrendet undantagen, äfvensom att, om tillgång finnes, upptaga dyjord, mergel, lera eller andra jordens beståndsdelar till åkerns och ängens förbättrande.

Till anläggande och drifvande af tegelbruk eller kalkbränning erfordras tillstånd af domänstyrelsen, som jemväl bestämmer villkoren därför.

14:o. Arrendator skall städse i fullgodt stånd underhålla vid egendomen befintliga byggnader och anläggningar.

På arrendator ankomme att för den husröta, hvarför företräddaren vid egendomens afträdande häftar, af denne eller hans löftesmän utsöka godtgörelse; åliggande arrendator att, om än större eller mindre belopp deraf icke kunnat utbeaktas, befintliga bristfälligheter afhjelpa, utan rätt att därför af kronan varda ersatt, der icke Kongl. Maj:t, på domänstyrelsens framställning, finner skäl att på grund af särskilda omständigheter medgifva rätt till ersättning genom motsvarande eftergift på arrendet.

15:o. Arrendators nybyggnadsskyldighet skall, der så ske kan, före egendomens utarrendering såväl i afseende på byggnadernas beskaffenhet som kostnaden därför noggrant bestämmas och i arrendekontraktet angifvas.

Kan sådant byggnadsförslag ej på förhand uppgöras, bör, med hänsyn till egendomens storlek och dess beskaffenhet till egor och befintliga åbyggnader, vid arrendevärderingen föreslås och genom kontraktet bestämmas visst för år beräknadt belopp i penningar, icke öfverstigande en tiondedel af det föreslagna arrendevärdet, hvilket belopp bör genom byggnad under arrendetiden redovisas eller vid egendomens afträdande till kronan kontant gäldas. Inom sålunda bestämd gräns i afseende på kostnaden, vare arrendator pliktig att, om domänstyrelsen så påfordrar, vid egendomen utföra ny- eller ombyggnad; skoland såväl den tid, inom hvilken det af domänstyrelsen föreskrifna byggnadsarbetet bör vara fullbordadt, som ock byggnadens närmare beskaffenhet och den afräkning, som därför bör ega rum å den i kontraktet stadgade byggnadssumman, bestämmas vid laga syn.

Utan föreskrift i arrendekontraktet eller domänstyrelsens medgifvande, må ombyggnad af kronans hus vid egendomen icke företagas, ej heller ny

byggnad uppföras, afsedd att gå i afräkning å arrendatorns byggnadsskyldighet.

Varder med domänstyrelsens begifvande och efter plan, som af den samma blifvit godkänd, byggnad af arrendator uppförd, för hvilken kostnaden är större än som motsvarar den enligt kontraktet bestämda byggnadsskyldigheten, ankomme på domänstyrelsens pröfning, huruvida öfverbyggnaden må arrendatorn godtgöras genom eftergift å närmaste årens arrende eller vid egendomens afträdande af den nye arrendatorn; dock bör vid bestämmande af sådan godtgörelse tagas i beräkning den nytta, som genom den nya byggnaden kan arrendatorn under återstående arrendetiden tillskyndas.

Ersättning för verkställd öfverbyggnad, hvartill nuvarande arrendator enligt de för hans arrende gällande föreskrifter kan finnas berättigad, skall af den nye arrendatorn gäldas, der icke i arrendekontraktet med honom varder annorlunda bestämdt.

Om, på grund af särskilda förhållanden, hemman eller lägenhet anses lämpligen kunna utan åbyggnad utarrenderas, må arrendator från all byggnadsskyldighet befrias.

16:o. Arrendator åligger att, företrädesvis i brandstodsförening för länet eller i orten, der sådan finnes, för kronans räkning ombesörja och utan afdrag å arrendet bekosta åbyggnadernas brandförsäkring till deras fulla i behörig ordning uppskattade värde. Kongl. Maj:ts befallningshafvande eger dock, der anledning dertill förekommer, meddela föreskrift såväl om det belopp, hvarför försäkring bör sökas, som om den anstalt, der försäkringen må ega rum; börande, till ledning för den Kongl. Maj:ts befallningshafvande i berörda hänseende åliggande pröfning, vid de å kronans egendomar förekommande syner yttrande afgifvas om åbyggnadernas brandförsäkringsvärde.

17:o. Inträffar brandskada, vare arrendator skyldig att skadan bota till den omfattning, domänstyrelsen bestämmer, och med den brandskadeersättning som erhålles. Kronan uppbär och tillhandahåller, sedan plan för nybyggnaden blifvit fastställd, arrendatorn brandskadeersättningen i den måndensamma för byggnaden erfordras; skolande, derest kostnaden för nybyggnaden öfverstiger den kronan tillerkända ersättningen, det öferskjutande beloppet arrendatorn godtgöras genom afräkning å byggnadsskyldigheten, eller, om denna är fullgjord, genom eftergift å närmaste årens arrende eller vid egendomens afträdande af nye arrendatorn.

18:o. Arrendator är skyldig uppföra och underhålla all den stängsel, som i det arrenderade områdets gräns mot annan egendom efter lag bör finnas, men är ej förbunden att inom det arrenderade området hägnad uppehålla, der ej annorlunda är genom arrendekontraktet stadgadt, eller vid laga syn finnes nödigt föreskrifva stängsel omkring ängs- eller betesmark, som af ålder varit inhägnad.

19:o. Egendomens åker och äng skola, enligt de närmare föreskrifter, som genom arrendekontraktet meddelas, af arrendator i alla afseenden väl häfdas och i god växtkraft hållas.

20:o. Från det i lag stadgade förbud mot foders förande från bole må undantag kunna ega rum med domänstyrelsens begifvande samt under de villkor, som af densamma föreskrifvas.

Bortförande af gödsel vare ej tillåtet.

21:o. Nyodling må endast ske på de områden och under de villkor, som i arrendekontraktet eller sedermera, på arrendators framställning, af vederbörande förvaltningsmyndighet bestämmes.

Vill arrendator för det arrenderade området eller viss del deraf i väsentlig mån förändra sättet för jordens torrläggning, eller önskar han anlägga ängsvattning, skall sådant ske efter af sakkunnig person uppgjord plan, som af domänstyrelsen godkännes. För dylikt företag, lika som för större odlings- eller täckdikningsarbeten, hvaraf egendomen tillskyndas synnerlig fördel, men arrendator under sin arrendetid ej kan tillgodogöra sig en kostnaden motsvarande inkomst, må, efter domänstyrelsens pröfning, godtgörelse arrendator tilläggas genom skäligen minskning i ett eller flera års arrendeafgift.

22:o. Arrendator ege ej att, utan domänstyrelsens medgifvande, borttaga å egendomen befintliga torp eller anlägga nya.

23:o. För det trädesbruk samt den höstplöjning, gräsfrö- och höst-sädessådd, som afträdande arrendator, derest icke med tillträdaren annorlunda öfverenskommis, är skyldig att året före egendomens afträdande verkställa i enlighet med tillämpad växtföljd eller kontraktets härutinnan meddelade bestämmelser, eger han af tillträdaren åtnjuta ersättning, som, i händelse af tvist, bestämmes af tre gode män, af hvilka af- och tillträdarne välja hvar sin och den tredje utses af de sålunda valde, eller, om desse ej blifva om valet ense, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet eller domaren i orten.

Der icke, i öfverensstämmelse med ortens sed, arrendator blifvit genom kontraktet ålagdt att vid egendomens afträdande utan ersättning tillhanda-hålla tillträdaren foder till visst belopp, vare afträdaren pliktig att det vid arrendets frånträdande å egendomen befintliga förråd af hö och halm åt tillträdaren öfverlåta mot ersättning, som, derest öfverenskommelse derom icke uppnås, bestämmes af gode män i den ordning, som i nästföregående moment finnes stadgad.

24:o. För alla, arrenderad egendom åliggande utskylder och besvär, med undantag af den egendomen genom skattläggning åsatta ränta och kronotonde, ansvare arrendator utan afkortning å arrendeafgiften.

Dock må arrendator, som på grund af lagligen tillkommet beslut fått under sin arrendetid vidkännas betydligare kostnad för byggnad af kyrka,

prestgård eller andra allmänna hus, uppförande af större broar eller anläggning af ny landsväg, jernväg eller kanal, härför åtnjuta godtgörelse i enlighet med bestämmelserna i kongl. kungörelsen den 16 januari 1863.

25:o. Har, efter det arrendator antagits, fråga uppstått om vattenafledning, deraf den arrenderade egendomen tillskyndas fördel, men arrendator undandragit sig att i företaget deltaga, och detsamma derefter under kronans medverkan kommit till stånd, skall arrendator från och med arrendeåret näst efter det, då företaget blifvit afsynadt och godkändt, å det belopp, kronan för ändamålet fått utgifva, erlägga fem procent årlig ränta, hvilken ränta debiteras i sammanhang med arrendeafgiften.

Gitter arrendator styrka, att han icke så snart af företaget vunnit fördel, ege domänstyrelsen för den ytterligare tid, som kan finnas skälig, bevilja arrendatorn befrielse från berörda räntegodtgörelse.

26:o. Arrendator vare förbunden att, der sådant för allmännyttigt ändamål å kronans vägnar fordras, afstå arrenderad kronoegendom tillhörig mark äfvensom inkomstgifvande lägenhet emot åtnjutande af minskning i arrendeafgiften, motsvarande den förlust honom tillskyndas.

27:o. Öfverlåtelse af arrende må endast med domänstyrelsens medgifvande kunna ske.

Dör arrendator, eller varder han i konkurs försatt, ege i förra fallet den aflidnes rättsinnehafvare och i det senare konkursboet att för den del af arrendetiden, som eljest skolat återstå, arrendet på viss person öfverlåta, likasom, i händelse arrendator vid sitt fränfälle efterlemnadt endast en sterbhusdelegare, denne må öfvertaga arrendet, under vilkor dock i samtliga dessa fall, att anmälan derom göres hos domänstyrelsen inom sex månader efter dödsfallet eller konkursens början, samt att den nye arrendatorn af styrelsen godkännes. Der enligt detta stadgande rätt till arrendes öfverlåtande tillkommer sterbhus, i hvilket flere hafva del, må på domänstyrelsen ankomma att, då sådant finnes utan olägenhet kunna ske, låta sterbhusdelegarne för gemensam räkning arrendet bibehålla och egendomens skötsel handhafva genom dertill af sterbhusdelegarne utsedd person, som af styrelsen godkännes. Hafva i konkurs försatt arrendators löftesmän på grund af sin borgen nödgats något utbetala, samt därför ej af konkursboet undfått godtgörelse, eller har konkursboet ej, sedan löftesmännen inom två månader från konkursens början derom gjort framställning, senast två månader derefter utfäst sig att hålla löftesmännen för deras borgen skadeslöse och därför stält säkerhet, då bör åt löftesmännen tillerkännas den rätt att öfver arrendet förfoga, som i annan händelse varit konkursboet förbehållen.

Underlåtes anmälan, hvarom här är sagdt, eller framställes ej inom den bestämda tiden ny arrendator eller förvaltare, som af styrelsen godkännes, kommer arrendet, så framt det ej dessförinnan gått till ända, att upphöra,

då arrendator aflidit, första fardag sedan ett år förflutit från den Thomedag, som infaller näst efter dödsfallet, och, vid inträffad konkurs, första fardag efter utgången af den tid af sex månader, inom hvilken anmälan om öfverlåtelse bort ske; och varde egendomen, om styrelsen pröfvar skäl dertill vara, för de återstående arrendeåren genom offentlig auktion till den högstbjudande utarrenderad, för hvilket fall i arrendatorns bo, äfvensom hos löftesmännen för den tid, som deras borgen omfattar, fordringsrätt förbehålles för den förlust, som genom arrendesummans nedgående under hvad förut bestämdt varit dervid kan uppkomma.

28:o. Såsom säkerhet för fullgörande af arrendevilkoren bör för en tid af minst fem år, derest arrende så länge skall fortfara, och högst åtta år vara stäld borgen af minst två personer, de der borga en för begge och begge för en såsom för egen skuld, och hvilkas vederhäftighet är af Kongl. Maj:ts befallningshafvande eller domaren styrkt. Ansvarighet på grund af dylik borgen må dock icke utsträckas utöfver den tid, för hvilken borgen blifvit ingången.

Arrendator, som sådant föredrager, må antingen, jemte ställande af borgen för arrendevilkoren i öfrigt, såsom säkerhet för arrendeafgiftens erläggande aflemna af staten, allmänna hypoteksbanken, rikets hypoteksföreningar eller af kommuner med Kongl. Maj:ts tillstånd utgifna obligationer, motsvarande 2 års arrendeafgift, eller ock, i stället för borgen för uppfyllande af arrendevilkoren i deras helhet, nedsätta dylika obligationer till belopp, uppgående till 3 års arrendeafgift, dock med skyldighet för arrendatorn i båda fallen att, derest domänstyrelsen finner anledning sådant påfordra, inom viss förelagd tid ställa den ytterligare säkerhet i obligationer eller borgen, styrelsen kan bestämma.

I afseende å obligationernas uppskattning gälle enahanda bestämmelser, som i fråga om obligationer vid uppbördsborgen äro meddelade.

Minst ett år före utgången af den tid, för hvilken borgen blifvit stäld, skall ny borgen aflemnas, så beskaffad, som ofvan sägs; hvarförutom arrendator åligger att, derest någon af löftesmännen dör, eller Kongl. Maj:ts befallningshafvande finner löftesman icke vidare kunna för vederhäftig anses, inom tre månader efter erhållet föreläggande ny vederhäftig borgen anskaffa.

29:o. I alla de fall, då anbud göres på arrende af kronoegendom, eller medgifvande begäres till arrendes öfverlåtande eller öfvertagande enligt 8:de eller 27:de punkten, bör, så vida afseende derå skall fästas, aflemnas säkerhet, så beskaffad, som i näst föregående punkt är stadgad.

30:o. Underlåter arrendator att inom föreskrifven tid erlägga arrendeafgiften eller att iakttaga sina skyldigheter i afseende å säkerheten för arrendevilkorens fullgörande, vare arrenderätten förverkad och arrendator

skyldig, om domänstyrelsen så fordrar, att egendomen vid nästföljande års midfasta afträda.

Åsidosätter arrendator i öfrigt de på grund af arrendekontraktet honom åliggande skyldigheter, eller öfverträder han de i detsamma honom medgifna rättigheter, hafve ock förverkat arrenderätten och afträde, derest domänstyrelsen så yrkar och sedan laga domstol derom meddelat beslut, egendomen nästa fardag.

31:o. Då arrenderätt förverkad är, gälle i afseende å egendomens utarrendering och kronans rätt till godtgörelse för möjligen skeende nedsättning i arrendeafgiften hvad i 27:de punkten finnes stadgadt för det fall, att död eller gäldbunden arrendators rättsinnehafvare icke göra sådan anmälan om arrendets öfverlåtande eller öfvertagande, som der omförmäles.

32:o. Till utrönande, huru utarrenderad egendom skötes och arrendevilkoren af arrendator fullgöras, skall egendomen hvart femte år eller oftare besigtigas af domänintendent eller den, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande i hans ställe förordnar.

Syn å utarrenderad kronoegendom skall, i stad af rådstufvurätt och på landet af kronofogde med det antal nämndelmän, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämmer, förrättas före egendomens tillträde och derefter under arrendetiden så ofta domänstyrelsen eller Kongl. Maj:ts befallningshafvande finner anledning derom förordna.

Den syn, som före egendomens tillträde hålles, och hvilken har till ändamål att bestämma såväl den ersättning, afträdaren i ena eller andra hänseendet må vara skyldig utgifva eller berättigad uppbära, som ock tillträdande arrendatorns åligganden, för såvidt desamma då kunna blifva föremål för pröfning, skall, der icke hinder möter, förrättas under sista året af förut löpande arrendeperiod på lämplig årstid, då marken är bar. Kostnaden för sådan syn skola af- och tillträdare med hälften hvardera gälda.

Vid synen bör domänintendent eller den, som dertill i hans ställe af Kongl. Maj:ts befallningshafvande utses, vara såsom kronans ombud närvarande, och jemväl skogstjensteman vara till städes, der Kongl. Maj:ts befallningshafvande finner anledning derom förordna.

Mot synemäns beslut ege den, som dermed icke åtnöjes, föra talan efter stämning till domstol inom tre månader från den dag, syneförrättningen afslutats. Instrument öfver synen skall inom trettio dagar efter förrättningen hos kronofogden hållas enskilda parter tillhanda, och exemplar af syneinstrumentet inom samma tid till Kongl. Maj:ts befallningshafvande insändas.

Slutligen torde jemväl ett förklarande böra af Riksdagen begäras derom:
att de i fråga om utarrendering och förvaltning af kronans domäner
erforderliga bestämmelser, hvilka icke förekomma i de här ofvan upptagna
grunderna för förvaltningen, må få af Eders Kongl. Maj:t meddelas,

äfvensom att, der under första ordnandet af den nya förvaltningen de
nu föreslagna grunderna för utarrenderingen icke kunna utföras, hittills gäl-
lande former för arrendeupplåtelsen måtte få tillämpas“.

Hvad föredragande departementschefen sålunda yttrat
och hemställt täcktes, uppå tillstyrkan af statsrådets öfrige
ledamöter, Hans Maj:t Konungen i nåder gilla och bifalla
samt befalde, att i enlighet dermed nådig proposition, så
lydande som bil. A till detta protokoll utvisar, skulle till
Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:

A. L. Fris.